

Deskstudy for Kommunernes Landsforening og Lærernes Centralorganisation

Deskstudy for Kommunernes Landsforening og Lærernes Centralorganisation

2016

**Deskstudy for Kommunernes Landsfor-
ening og Lærernes Centralorganisation**

© 2016 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-975-9

Indhold

Forord	5
1 Indledning	6
1.1 Formål	6
1.2 Deskstudyets opbygning	6
1.3 Deskstudyets metode	7
1.4 Grundlag for vurdering	7
1.4.1 Metodiske kriterier	7
1.4.2 Tematiske fokuspunkter	8
1.5 Materialet i deskstudiet	9
1.5.1 Materialeliste	9
1.6 Organisering	10
2 Resultat af deskstudy	11
2.1 Resultater fra materiale med grundig metodebeskrivelse, og som er generaliserbare	11
2.1.1 Planlægning af skoleåret	11
2.2 Resultater fra materiale med grundig metodebeskrivelse og sikker viden om konkrete cases	12
2.2.1 Planlægning af skoleåret	12
2.2.2 Arbejdstidens tilrettelæggelse	12
2.2.3 Arbejdstidens opgørelse	13
3 Gennemgang af nationale materialer	14
3.1 Ledelse af forandringer i folkeskolen	14
3.2 Baggrundsnotat: Folkeskolelærernes motivation og opfattelse af arbejdstidsreglerne	16
3.3 Kommunernes økonomiske implementering af folkeskolereformen – afrapportering på spørgeskemaundersøgelse	18
3.4 Den kommunale styring forud for folkeskolereformen – Baselineundersøgelse	20
3.5 Pædagogiske medarbejders oplevelser og erfaringer i den nye folkeskole	22
3.6 Skoleledelse i folkeskolereformens første år – en kortlægning	24
3.7 Resultater af KL-undersøgelse om omstilling til en ny skole, forår 2016	26
3.8 År 2 med arbejdstidsreglerne, september 2015	28
3.9 Bilag 4, Opsamling på udmøntning af initiativer fra OK 15	31
3.10 Folkeskolereform – ”To år efter”	35
3.11 Resultater per 17/12/15 på opsamlingskemaer om bilag 4, december 2015	37
3.12 Medlemsundersøgelse af tid til forberedelse mv.	40
4 Kommunale materialer	41

Forord

Dette deskstudy er udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) med fokus på bilag 4 til overenskomst for lærere m.fl. i folkeskolen og ved specialundervisning for voksne, overenskomst for lærere i ungdomsskolen og overenskomst for lærere ved sprogcentre per 1. april 2015.

Deskstudiet er udført på foranledning af Kommunernes Landsforening (KL) og Lærernes Centralorganisation (LC) og er udført i perioden september til oktober 2016. Deskstudiet gennemgår en række materialer, som er udvalgt af opdragsgiver, samt kommunale bidrag og derudover en række materialer, som EVA har tilføjet til materialelisten pga. deres tematiske relevans. Deskstudiet skal ikke ses som en fuldstændig gennemgang af al relevant litteratur, men derimod som en vurdering af de inkluderede materialer i forhold til bilag 4.

Deskstudiet skal ses som et arbejdsredskab og et samlet hele. Derfor kan resultatet af deskstudiet ikke læses og forstås, uden at læseren samtidig har læst gennemgangen af de inkluderede materialer.

1 Indledning

Per 1. august 2014 trådte en ændring af arbejdstidsaftalen for 'lærere m.fl. i folkeskolen og ved specialundervisning for voksne' i kraft. Konkret skete det, ved at arbejdstiden herefter reguleres af lov 409, som blev vedtaget af Folketinget den 26. april 2013. I forbindelse med overenskomstfornyelsen i 2015 fremgår det bl.a. af forhandlingsprotokollen, at "parterne har udarbejdet et fælles papir om arbejdstid for undervisningsområderne med udgangspunkt i folkeskolen". Det fælles papir om arbejdstid er optrykt som bilag 4 til overenskomst for lærere m.fl. i folkeskolen og ved specialundervisning for voksne, overenskomst for lærere i ungdomsskolen og overenskomst for lærere ved sprogcentre per 1. april 2015. I bilag 4 er beskrevet en række retningsgivende anbefalinger om planlægning af skoleåret, arbejdstidens tilrettelæggelse og arbejdstidens opgørelse med det mål at skabe størst mulig kvalitet i undervisningen, understøtte et godt arbejdsmiljø og styrke den sociale kapital.

1.1 Formål

Dette deskstudy har som formål at præsentere og vurdere kvaliteten af et udvalgt materiale, der beskæftiger sig med ændringen af arbejdstidsreglerne for lærerne og som følge deraf de ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid – særligt med relation til indholdet i bilag 4. Deskstudiet evaluerer således ikke lov 409 eller bilag 4, men vurderer alene kvaliteten af den eksisterende viden med det formål at sammenfatte de metodisk solide resultater fra de udvalgte materialer. På baggrund af de udvalgte materialer bidrager deskstudiet således med et samlet billede af vidensgrundlaget i det udvalgte materiale.

I deskstudiet indgår både nationale og kommunale materialer. De nationale materialer er inddraget med henblik på at opnå viden af en mere generel karakter, mens de kommunale materialer er inddraget med henblik på at opnå viden af en mere lokal karakter og om enkelte kommunale projekter.

Deskstudiet kan bruges til at vurdere kvaliteten af det udvalgte materiale. Nærværende fremstilling udgør således ikke en sammenhængende fortælling. Det er derimod prioriteret at præsentere en ensartet og systematisk vurdering af det udvalgte materiales metoder og pointer i relation til deskstudiets tema.

1.2 Deskstudyets opbygning

Deskstudiet er struktureret i fire kapitler.

I kapitel 1 præsenteres deskstudyets formål og metode og det materiale, som er udvalgt til deskstudiet.

I kapitel 2 beskrives de resultater, som deskstudiet når frem til. Her fremstilles resultater fra det mest metodisk solide materiale i en overordnet tematisk sammenskrivning.

I kapitel 3 vurderes kvaliteten af de nationale materialer, der har haft til formål at frembringe viden af mere generel (og national) karakter. For at kunne foretage en systematisk vurdering af kvaliteten af det udvalgte materiale listes hvert enkelt materiale op efter en fast fremgangsmåde, hvor materialets faktuelle oplysninger præsenteres først, herefter gennemgås og vurderes materialets metode, og til sidst oplistes de pointer fra materialet, der relaterer sig til deskstudiets tematiske fokusering. Denne fremgangsmåde beskrives mere indgående i afsnittet nedenfor.

I kapitel 4 præsenteres og vurderes kvaliteten af de kommunale materialer, der har haft som formål at opsamle viden lokalt i den enkelte kommune.

1.3 Deskstudyets metode

De nationale materialer er vurderet enkeltvis. Materialerne præsenteres indledende ved en oplistning af fakta såsom titel, forfatter mv. Herefter følger en gennemgang og vurdering af materialets metode og til sidst en tematisk gennemgang af materialets pointer. Det kommunale materiale behandles i et kapitel, hvor bredden af metoder og resultater gennemgås samlet.

Det er vigtigt at understrege, at vurderingen af materialerne ikke skal forstås som en fuldstændig gennemgang og oplistning af alle materialernes resultater. Deskstudiet har alene fokus på resultater, der falder inden for de temaer, der er beskrevet i nedenstående, og måden, hvorpå resultaterne er produceret.

1.4 Grundlag for vurdering

Vurderingen af materialerne beror på dels en metodisk og dels en tematisk gennemgang. Gennemgangen foretages ud fra en række metodiske kriterier og tematiske fokuseringer, som beskrives nærmere nedenfor.

1.4.1 Metodiske kriterier

Vurderingen af materialet tager for det første afsæt i en kategorisering af materialet og for det andet i en række kriterier for kvalitet i samfundsvidenskabelig metode.

Kategorisering

De nationale materialer er overordnet af forskellig karakter. Materialerne kategoriseres derfor som en del af gennemgangen for at skabe gennemsigtighed med hensyn til typen af materiale. Der er gjort brug af følgende to kategoriseringer for de nationale materialer:

- Videnskabelige studier – dvs. materiale, der er produceret i et videnskabeligt miljø, og som har til formål at skabe viden, der kan forklare eller belyse fænomener med afsæt i kvalitative eller kvantitative data.
- Medlemsundersøgelser – undersøgelser, fx spørgeskemaer, der indsamler viden blandt medlemmer i en bestemt organisation. Medlemsundersøgelser har som sigte at få indblik i synspunkter blandt organisationens medlemmer og kan være både lokale og landsdækkende.

De kommunale materialer kategoriseres ikke yderligere. De er overordnet karakteriseret ved at være kommunale opsamlinger og sammenfatninger fx fra dialogmøder, spørgeskemaundersøgelser eller lign., som er lavet med afsæt i et ønske om at opsamle viden lokalt og danne grundlag for videre proces inden for en lokal ramme (fx i en kommune eller på en skole).

Metodiske kriterier for nationale materialer

De nationale materials metodiske kvalitet er vurderet ud fra følgende kriterier:

- Overordnet gennemsigtighed
Er det på baggrund af materialet og dertilhørende bilag muligt at se, hvilken dataindsamling der er foregået, og hvordan analyserne er foretaget?
- Design
Er det metodiske design valgt til at behandle de belyste problemstillinger?
- Metodisk soliditet
Hvor solidt er det metodiske fundament i materialet, og kan det valgte setup producere sikker viden?
- Generaliserbarhed
Kan man på baggrund af materialet udtale sig om problemstillingens udbredelse landsdækkende?
- Tidspunkt for udførelse
Hvornår er materialet udarbejdet tidsmæssigt i forhold til formuleringen af bilag 4 og OK15?
- Forbindelse til bilag 4
Hvor direkte er materialet og den undersøgte problemstilling bundet op på bilag 4?

Efter gennemgangen af hvert materiale sammenfattes det metodiske grundlag, hvor det vurderes, om materialet har en grundig, nogenlunde dækkende eller mangelfuld metodisk beskrivelse. Det vurderes også, om materialets resultater kan generaliseres eller ej. Endeligt vurderes det, hvorvidt undersøgelsestidspunktet giver anledning til usikkerheder i relation til materialernes resultater.

Metodiske kriterier for kommunale materialer:

De kommunale materials metodiske kvalitet er vurderet ud fra følgende kriterier:

- Overordnet gennemsigthed
Er det på baggrund af materialet og dertilhørende bilag muligt at se, hvilken dataindsamling der er foregået, og hvordan analyserne er foretaget?
- Undersøgelsens kvalitet
Hvordan er undersøgelsen udført metodisk, og hvilken betydning har det for, hvad der kan udledes af undersøgelsen?
- Landsdækkende relevans
Har materialet på baggrund af kvaliteten af den metodiske udførelse landsdækkende relevans?

1.4.2 Tematiske fokuspunkter

Præsentationen af resultater fra både det nationale og det kommunale materiale sker ud fra en fokusering på tre temaer. De tre temaer relaterer sig til indholdet i bilag 4, men der er ikke tale om en fuldstændig gennemgang af elementerne i bilag 4. De resultater, som for hvert af de nationale materialer præsenteres i dette deskstudy, er et uddrag af materialernes samlede resultater og konklusioner. Materialerne kan således sagtens have et langt bredere undersøgelsesfokus og dermed flere resultater og konklusioner, som ikke har relevans for temaerne i bilag 4 og de ændrede arbejdstidsregler.

Nogle materialer beskæftiger sig med temaer, der relaterer sig til indholdet i bilag 4, men er udarbejdet, før bilag 4 blev formuleret. Dette vil fremgå af den metodiske vurdering.

Ligeledes er der materiale, der beskæftiger sig med emner, som er beslægtede med indholdet af bilag 4 – fx i hvilken grad lærerne er tilfredse med bilag 4. Disse resultater er ikke en del af den tematiske gennemgang.

De tre temaer er følgende:

1 Planlægning af skoleåret

Dette tema omhandler materialernes pointer med hensyn til planlægningen af skoleåret. Herunder mere specifikt:

- Praksis for opgavefordeling og opgaveoversigt. Herunder muligheden for at samarbejde i relation til planlægning af undervisning
- Hvilke forudsætninger der inddrages i vurderingen af opgavernes omfang, fx kompetencer, elevsammensætning og forventet tidsforbrug
- Dialogen lokalt om planlægning af skoleåret.

2 Arbejdstidens tilrettelæggelse

Dette tema omhandler materialernes pointer med hensyn til arbejdstidens tilrettelæggelse. Herunder mere specifikt:

- Praksis for forberedelse (fx tid, tidsmæssig placering og indhold)
- Muligheden for at samarbejde om planlægning og evaluering af undervisning
- Mulighed for fleksibel tilpasning, fx flekstidsaftaler og tidspuljer
- Løbende dialog mellem leder og medarbejdere om evt. tilpasning af arbejdsopgaver i løbet af normperioden
- Lokale aftaler om rammerne for kompetenceudvikling som led i arbejdstidens tilrettelæggelse
- Ledelsens mulighed for at tilrettelægge arbejdet.

3 Arbejdstidens opgørelse

Dette tema omhandler materialernes pointer med hensyn til arbejdstidens opgørelse. Herunder mere specifikt:

- Praksis for opgørelse af arbejdstiden
- Muligheden for gennemsigtighed for både ledelse og medarbejdere
- Løbende dialog mellem leder og medarbejder om evt. justeringer med hensyn til den præstede arbejdstid.

Samtidig med ændringen af arbejdstidsreglerne vedtog Folketinget en folkeskolereform, som også blev igangsat fra skoleåret 2014/2015, og som forudsatte ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid. I praksis kobles debatten om folkeskolereformen og ændringen af arbejdstidsreglerne ofte sammen, og i den viden, der produceres på området, skelnes der ikke altid imellem elementer fra folkeskolereformen og ændringen af arbejdstidsreglerne. I dette deskstudy fokuseres der dog særskilt på de ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid som følge af de ændrede arbejdstidsregler.

1.5 Materialet i deskstudiet

I deskstudiet indgår som nævnt tidligere både nationale og kommunale materialer. Overordnet set er materialerne karakteriseret ved dels at beskæftige sig med lærernes arbejdstid i en eller anden grad og dels at være udarbejdet på et tidspunkt, hvor der var ved at ske eller var sket en ændring af rammerne for anvendelsen af lærernes arbejdstid. Dvs. at de inddragede materialer kan have et andet hovedfokus end lærernes arbejdstid, hvorfor ændringen af rammerne for anvendelsen af lærernes arbejdstid kan udgøre en mindre del af materialets undersøgelsesfelt og være tema for en mindre del af materialets resultater.

1.5.1 Materialeliste

I samarbejde mellem opdragsgiver og EVA er udvalgt de materialer til deskstudiet, som fremgår af nedenstående materialeliste. Det er på forhånd aftalt med opdragsgiver, at der ikke er gennemført en fuldstændig litteratursøgning efter alt tematisk relevant materiale på området. De udvalgte materialer udgør således ikke et fuldstændigt billede af, hvad der findes af materialer inden for dette emne, hvorfor deskstudiets resultater nødvendigvis kun dækker det inddragede materiale.

I materialelisten er materialer, der er markeret med (*), udvalgt af opdragsgiver, mens det øvrige materiale efterfølgende er blevet foreslået af EVA pga. materialernes tematiske relevans, hvilket opdragsgiver har godkendt.

Nationale materialer

- 1 Ledelse af forandringer i folkeskolen, Mikkel Giver Kjer & Anders Rosdahl, statusnotat, SFI, 2016
- 2 Baggrundsnotat: Folkeskolelærernes motivation og opfattelse af arbejdstidsreglerne, Lotte Bøgh Andersen; Stefan Boye; Ronni Laursen, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, 2014 (led i projektet 'Ledelsesadfærd og performance')
- 3 Kommunernes økonomiske implementering af folkeskolereformen – afrapportering på spørgeskemaundersøgelse, Thomas Astrup Bæk, KORA, 2014
- 4 Den kommunale styring forud for folkeskolereformen – baselineundersøgelse, Bente Bjørnholt; Stefan Boye; Lasse Hønge Flarup, KORA, 2016
- 5 Pædagogiske medarbejderes oplevelser og erfaringer i den nye folkeskole, Bente Bjørnholt; Stefan Boye; Lasse Hønge Flarup; Kasper Lemvig, KORA, 2015
- 6 Skoleledelse i folkeskolereformens første år – en kortlægning, Mikkel Giver Kjer; Siddharta Baviskar; Søren C. Winter, 15:40, SFI, 2015
- 7 (*) Resultater af KL-undersøgelse om omstilling til en ny skole, forår 2016, KL
- 8 (*) År 2 med arbejdstidsreglerne, september 2015, spørgeskemaundersøgelse på hhv. ungdomsskoleområdet og sprogcenterområdet, Uddannelsesforbundet
- 9 (*) Bilag 4, Opsamling på udmøntning af initiativer fra OK 15 (arbejdstidspapiret i bilag 4), februar-april 2016 på ungdomsskoleområdet + supplerende spørgsmål i august 2016 på ungdomsskoleområdet og juni 2016 på sprogcenterområdet, Uddannelsesforbundet

10 Fagbladet Folkeskolen. Folkeskolereform og lov 409 – to år efter

11 (*) Resultater per 17/12/15 på opsamlingskemaer om bilag 4, december 2015, Danmarks Lærerforening

12 Analysenotat: Medlemsundersøgelse af tid til forberedelse mv., Danmarks Lærerforening, 2014.

Kommunale materialer

De kommunale materialer er indsamlet af KL og LC i forbindelse med deskstudiet. KL og LC har sendt en forespørgsel ud til samtlige kommuner og lokale foreninger under Danmarks Lærerforening og Uddannelsesforbundet. Som følge heraf er der modtaget materiale fra følgende 17 kommuner:

- 1 Aarhus
- 2 Ballerup
- 3 Bornholm
- 4 Favrskov
- 5 Frederikssund
- 6 Glostrup
- 7 Haderslev
- 8 Hedensted
- 9 Herning
- 10 Kolding
- 11 Næstved
- 12 Roskilde
- 13 Rødovre
- 14 Slagelse
- 15 Thisted
- 16 Tønder
- 17 Vejle.

1.6 Organisering

Projektgruppen på EVA har haft ansvaret for udførelsen af deskstudiet. Projektgruppen består af:

- Specialkonsulent Niels Peter Mortensen (projektleder)
- Chefkonsulent Marianne Buhl Hornskov
- Evalueringskonsulent Anne Grosen
- Evalueringskonsulent Line Vester
- Evalueringsmedarbejder Signe Illum Lindegren Pedersen.

2 Resultat af deskstudy

Dette deskstudys formål er at præsentere og vurdere den metodiske kvalitet af udvalgte materialer, der beskæftiger sig med ændringen af arbejdstidsreglerne for lærerne og som følge deraf de ændrede rammer for anvendelsen af lærernes arbejdstid – særligt med relation til indholdet i bilag 4. I nærværende kapitel samles og præsenteres de resultater, som på baggrund af de metodiske kriterier og den tematiske fokusering er vurderet metodisk grundige og tematisk relevante.

Deskstudiet er gennemført på baggrund af et udvalgt materiale bestående af 12 nationale materialer og 17 kommunale materialer.

De kommunale materialer, som er sammenfattet i kapitel 4, er ikke af en karakter, som gør det muligt at bringe resultaterne i dette kapitel. De kommunale materialer er ud fra deres formål om at være lokale opsamlinger på dialog om og arbejdet med implementeringen af bilag 4/lærernes arbejdstid lokalt anvendelige og relevante. Ud fra de metodiske kriterier, der er opstillet i indledningen, er de imidlertid ikke solide nok til at generalisere på baggrund af.

De udvalgte nationale materialer er af varierende metodisk kvalitet og anvender forskellige metoder og vinkler i forbindelse med at undersøge forhold med hensyn til de ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid. Materialerne spænder over undersøgelser med fokus på lærernes holdninger til undersøgelser af konkrete spørgsmål vedrørende eksempelvis muligheden for samarbejde, fokus på skoleledelsen eller indholdet i lokalaftaler, forståelsespapirer og kommunale retningslinjer.

Resultaterne, som præsenteres i nærværende kapitel, udgør således deskstudiets samlede billede af vidensgrundlaget vedrørende de tre fokuspunkter: planlægning af skoleåret, arbejdstidens tilrettelæggelse og arbejdstidens opgørelse i det udvalgte materiale. Nogle af materialerne anlægger bredere perspektiver på fx både betydningen af de ændrede arbejdstidsregler og folkeskole-reformen. Her præsenteres udelukkende resultater, der forholder sig til de nævnte temaer.

2.1 Resultater fra materiale med grundig metodebeskrivelse, og som er generaliserbare

Deskstudiet indeholder en række materialer, som har en grundig metodebeskrivelse, og som det samtidig er muligt at generalisere på baggrund af. Ud fra disse materialer er det dog kun muligt at udlede resultater med hensyn til det første af deskstudiets temaer om planlægningen af skoleåret – og ikke med hensyn til de to øvrige temaer om arbejdstidens tilrettelæggelse og opgørelse, da der inden for disse temaer ikke findes resultater fra materiale, der lever op til ovenstående metodiske kriterier.

2.1.1 Planlægning af skoleåret

Med hensyn til det første tema om planlægningen af skoleåret er det muligt at pege på, at dialogen imellem lokale aktører (forvaltning, skoleledelser, fagforeninger o.a.) i perioden 2014-2015 har ført til, at:

- Knap hver tiende kommune har indgået en lokalaftale
- Knap halvdelen af kommunerne har udarbejdet forståelsespapirer
- Ca. halvdelen af kommunerne har udviklet politiske og/eller administrative regler og retningslinjer.

Med hensyn til indholdet af de forskellige aftaler er det muligt at pege på følgende (gældende for sommeren 2014):

- I mange tilfælde består de forskellige aftaler af regler/retningslinjer for lærernes tilstedeværelse på skolen og opgaveoversigten.
- I færre tilfælde består de forskellige aftaler af regler/retningslinjer for maksimal undervisningstid og understøttende undervisning.
- I få tilfælde består de forskellige aftaler af regler/retningslinjer for individuel forberedelsestid og minimal undervisningstid.

Med hensyn til dialogen mellem forvaltning og lokale lærerkredse er det muligt at pege på, at:

- Der i foråret 2016 er en hyppig dialog mellem forvaltningen og de lokale lærerkredse i form af kontakt hver 14. dag eller hver måned.

Med hensyn til indholdet af denne dialog er det muligt at pege på, at:

- Dialogerne i de fleste tilfælde handler om arbejdstid, nye måder at arbejde og samarbejde på og kompetenceudvikling.

2.2 Resultater fra materiale med grundig metodebeskrivelse og sikker viden om konkrete cases

Deskstudiet indeholder materiale, som har en grundig metodebeskrivelse, og som bidrager med sikker viden om konkrete cases. Materialerne er udarbejdet efter udarbejdelsen af bilag 4. Grundet materialernes design som casestudier er det ikke muligt at generalisere resultaterne i statistisk forstand. Resultaterne præsenteres nedenfor struktureret ud fra deskstudiets tre gennemgående temaer: planlægning af skoleåret, arbejdstidens tilrettelæggelse og arbejdstidens opgørelse.

2.2.1 Planlægning af skoleåret

Med hensyn til det første tema om planlægningen af skoleåret er det muligt at pege på følgende:

- I de undersøgte cases oplever skolelederne, at de har fået større rum til at lede og fordele opgaverne, når de planlægger skoleåret.
- I de undersøgte cases udtrykker skolelederne, at de forsøger at tage hensyn til medarbejdernes ønsker, når de fordeler opgaverne.
- I de undersøgte cases udtrykker skolelederne, at de overordnet set har en tilgang, der baserer sig på tillid frem for kontrol med hensyn til lærernes tilstedeværelse på skolen.

2.2.2 Arbejdstidens tilrettelæggelse

Med hensyn til det andet tema om arbejdstidens tilrettelæggelse er det muligt at pege på følgende:

- I de undersøgte cases oplever lærerne, at de ændrede rammer for anvendelse af arbejdstiden betyder, at de mangler forberedelsestid – de har fået flere undervisningstimer, men ikke tilsvarende flere forberedelsestimer.
- I de undersøgte cases oplever lærerne, at der er mangel på sammenhængende forberedelsestid.
- I de undersøgte cases oplever lærerne, at der er blevet mindre fleksibilitet og tid til uforudsete opgaver som fx forældrehenvendelser.
- I de undersøgte cases oplever nogle lærere, at det er blevet vanskeligt at samarbejde med andre lærere og pædagoger, mens andre oplever, at det er blevet lettere at samarbejde pga. øget eller fuld tilstedeværelse på skolen.
- I de undersøgte cases oplever nogle lærere, at der ikke er afsat tid til samarbejde mellem lærere og pædagoger.
- I de undersøgte cases oplever flere ledere, at der er tilstrækkelig tid til forberedelse, men at det handler om at tænke forberedelsen anderledes.
- I de undersøgte cases har skolerne ifølge skolelederne fastsatte rammer for flekstid og fikstid, og i den forbindelse forsøger skolelederne at være fleksible med hensyn til, hvor og hvornår lærerne arbejder.
- I de undersøgte cases har skoleledelserne kun i begrænset omfang brugt muligheden for at arbejde med differentieret forberedelsestid i forbindelse med planlægningen af skoleåret.

2.2.3 Arbejdstidens opgørelse

Med hensyn til det tredje tema om arbejdstidens opgørelse er det muligt at pege på følgende:

- I de undersøgte cases gør skolelederne sjældent brug af et standardiseret system til at registrere og planlægge lærernes arbejdstid.

3 Gennemgang af nationale materialer

3.1 Ledelse af forandringer i folkeskolen

Titel:

Ledelse af forandringer i folkeskolen

Institution og forfatter:

SFI – det nationale forskningscenter for velfærd. Kjer, M.G. & Rosdahl, A.

Offentliggørelse:

2016

Formål:

Materialet er et deskriptivt notat og indgår som første afrapportering i en kvalitativ undersøgelse fra SFI under den samlede evaluering af folkeskolereformen. Emnet for materialet er skolelederens rolle i forbindelse med gennemførelsen af de nye arbejdstidsregler og elementer i folkeskolereformen.

Metode

Kategorisering: Materialet kategoriseres som et videnskabeligt studie.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Materialet bygger på et kvalitativt interviewmateriale med seks skoleledere. Derudover interview med tre afdelingsledere fra tre af de seks skoler og i begrænset omfang lærere fra skolerne, som alle er blevet udvalgt af skolelederen. Med sit kvalitative design fremkommer materialet med resultater, der går i dybden. Derimod er formålet ikke at vise bredden af fundene, altså hvor repræsentative materialets fund og konklusioner er.

Metodisk soliditet: Det videnskabelige materiale afdækker sikker viden om de udvalgte cases.

Generaliserbarhed: Det er ikke muligt at generalisere materialets resultater i statistisk forstand. Forfatterne bag materialet argumenterer for en såkaldt analytisk generalisering. Citat: "Det betyder ikke, at vi kan generalisere vores resultater i statistisk forstand, eller at de interviewede seks skoleledere ikke kan tænkes at være særlig dygtige på nogle punkter, men det underbygger en formodning om, at de seks skoler og skoleledere ikke er meget atypiske". (Side 28). Tolkningen er, at resultaterne repræsenterer de seks skoler, og at generaliseringer ud fra disse kan ske – men ikke i traditionel statistisk forstand.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i perioden august til oktober 2015 og dermed efter formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er nogle fælles punkter med bilag 4.

Metodisk opsummering

Et videnskabeligt materiale med en grundig metodebeskrivelse. Materialet bidrager med sikker viden om seks udvalgte cases, men det er på baggrund af de seks cases ikke muligt at generalisere i statistisk forstand. Casebeskrivelserne giver derimod konkrete og dybdegående eksempler på, hvordan skolelederne forstår deres ledelsesopgave, og hvilke rationaler der ligger bag.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Opgaveopgørelse: De adspurgte skoleledere oplever, at de har fået større rum til at lede og fordele opgaverne. De giver udtryk for, at de forsøger at tage hensyn til medarbejdernes ønsker, når de fordeler undervisningstimer. Lederne ændrer også på timefordelingen, som når lærerne fx udtrykker, at de mangler forberedelsestid. På en skole gav lærerne udtryk for, at de manglede tid til forberedelse. Derfor valgte ledelsen at forøge antallet af tilstedeværelsestimer i de almindelige uger med børn på skolen – i modsætning til at have en jævn fordeling af timer i alle lærerens arbejdsuger.

Materialet giver eksempler på skoler, som arbejder med standardiserede systemer til fordeling af opgaver, og skoler, som ikke gør. På en af de skoler, som ikke arbejder med et standardiseret system, tildeles timerne i stedet ud fra en helhedsorienteret tilgang. Lederen giver i materialet udtryk for, at lederen gennem dialog med læreren ønsker at udvikle en fælles forståelse af legitimiteten i forbindelse med fordeling af arbejdsopgaverne.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

Tilstedeværelse: De adspurgte ledere har overordnet set en tilgang, der baserer sig på tillid frem for kontrol, med hensyn til lærernes tilstedeværelse på skolen. På skolerne arbejdes der med forskellige modeller for tilstedeværelse, som udvikler sig og modificeres hen over skoleåret 2014/2015, i takt med at der laves lokalaftaler og forståelsespapirer i kommunerne. I skoleåret 2015/2016 har ingen af de seks skoler krav om fuld tilstedeværelse.

Flekstid og puljer: De adspurgte skoler har fastsat rammer for fleks- og fikstid. Skolelederne forsøger at være fleksible med hensyn til, hvor lærerne arbejder, hvornår de arbejder, og mulighed for at opspare timer. For at gøre det mere ukompliceret for lærerne at deltage i forældremøder mv. uden for tilstedeværelsestiden har en skole afsat en pulje timer svarende til en uges arbejde, som lærerne selv vælger, hvornår de vil lægge i løbet af skoleåret.

Arbejdstidens opgørelse

Tidsregistrering: Blandt de adspurgte skoleledere er det mere undtagelsen end reglen at benytte et standardiseret system til at registrere og planlægge lærernes arbejdstid. De adspurgte lærere holder selv styr på deres timer, eller de registrerer dem elektronisk, men uden at ledelsen har mulighed for at se, hvor timerne er lagt. Materialet beskriver i forbindelse med lærernes mulighed for at arbejde hjemme, at arbejdet i princippet skal udføres inden kl. 17, idet lærerne ellers har krav på ulempetillæg. Det ser lærere og ledere ifølge materialet tilsyneladende bort fra.

3.2 Baggrundsnotat: Folkeskolelærernes motivation og opfattelse af arbejdstidsreglerne

Titel:

Baggrundsnotat: Folkeskolelærernes motivation og opfattelse af arbejdstidsreglerne

Institution og forfatter:

Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Andersen, L.B.; Boye, S.; Laursen, R.

Offentliggørelse:

2014

Formål:

Materialet undersøger folkeskolelæreres opfattelse af arbejdstidsaftalen, skoleledernes ledelsesform og lærernes motivation.

Metode

Kategorisering: Materialet kategoriseres som et videnskabeligt studie.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Designet består af en spørgeskemaundersøgelse blandt folkeskolelærere. Forfatterne ønsker med det valgte design at afdække det valgte emne i bredden, men i og med at lærerne selv har valgt at deltage i undersøgelsen, er der risiko for selvselektionsbias. En selvseleksion ses, når man selv melder sig til eller ytrer ønske om at udfylde et spørgeskema eller lignende. Risikoen ved selvseleksion er, at respondenterne har en særlig interesse i det belyste emne eller vil påvirke resultaterne i en særlig retning. Materialet bygger på en population på 1.992 folkeskolelærere.

Metodisk soliditet: Der er en lav svarprocent i spørgeskemaundersøgelsen i 2014 (32 pct.), men relativt mange besvarelser af skemaet (1.992 respondenter). Dermed er det muligt at udtale sig om en relativt stor gruppe lærere, men det er ikke muligt på baggrund af materialet at sige, hvorvidt det er dækkende for hele populationen.

Generaliserbarhed: Samlet set er det ikke muligt at sige, hvorvidt respondenterne er repræsentative for den totale population af folkeskolelærere. Repræsentativiteten bliver i materialet forsøgt undersøgt via en analyse af, om det gør en forskel, at lærere har svaret tidligt eller sent i dataindsamlingsperioden. Det står på baggrund af materialet ikke klart, hvorvidt denne analyse peger i den ene eller den anden retning, og det er derfor ikke muligt at generalisere resultaterne fra materialet.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i perioden august til september 2014, og desuden bruges data indsamlet i perioden januar til juni 2011. Dermed er data indsamlet, parallelt med at lov 409 træder i kraft, og også før formuleringen af bilag 4. Undersøgelsestidspunktet betyder, at respondenterne må formodes at have et forholdsvist spinkelt erfaringsgrundlag at besvare spørgeskemaundersøgelsen ud fra.

Forbindelse til bilag 4: Der er ingen direkte forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

Et videnskabeligt materiale med en grundig metodebeskrivelse. Det er på trods af materialets mange respondenter ikke muligt at vurdere, hvorvidt materialets resultater er repræsentative for hele populationen af folkeskolelærere, og det vurderes derfor ikke muligt at generalisere resultaterne. Undersøgelsestidspunktet i august-september 2014 betyder, at materialets resultater er forbundet med en stor usikkerhed, da erfaringsgrundlaget med de nye arbejdstidsregler på dette tidspunkt er spinkelt.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Materialet har tre undersøgelsesspørgsmål:

- 1 Hvordan opfatter lærerne de nye arbejdstidsregler og den måde, disse regler er blevet implementeret på på hhv. nationalt niveau, kommunalt niveau og skoleniveau?
- 2 Hvad karakteriserer de skoler, hvor lærerne i højest grad ser arbejdstidsreglernes implementering som understøttende for arbejdet?
- 3 Hvordan var lærernes motivation i sensommeren 2014?

Med hensyn til opfattelsen af de nye arbejdstidsregler, jf. spørgsmål 1, peger materialets resultater på, at når lærerne spørges om, hvordan de opfatter implementeringen af arbejdstidsreglerne på en skala, der går fra 'understøttende' til 'kontrollerende', opfatter de implementeringen af arbejdstidsreglerne som klart mere understøttende, når lærerne adspørges på skoleniveau, end det er tilfældet, når det samme vurderes på hhv. nationalt og kommunalt niveau. Derudover beskæftiger materialet sig med, hvordan lederne roser deres medarbejdere, og lærernes forskellige motivation for deres opgaver, hvilket falder uden for den tematiske ramme for dette deskstudy.

3.3 Kommunernes økonomiske implementering af folkeskolereformen – afrapportering på spørgeskemaundersøgelse

Titel:

Kommunernes økonomiske implementering af folkeskolereformen – afrapportering på spørgeskemaundersøgelse

Institution og forfatter:

KORA. Bæk, T.A.

Offentliggørelse:

2014

Formål:

Med afsæt i den økonomiske implementering af folkeskolereformen undersøges kommunernes valg på tre områder: 1) kommunernes budgetforudsætninger i forbindelse med implementering af reformen. 2) Implementering af de nye arbejdstidsregler per 1. august 2014. 3) Ændringer i den decentral økonomiske styring på folkeskoleområdet. Formålet med undersøgelsen er at give et overblik og synliggøre, hvilke overordnede forskelle der fremkommer mellem kommunerne.

Metode

Kategorisering: Materialet kategoriseres som et videnskabeligt studie.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Der er udsendt et e-mailbaseret spørgeskema til de 98 økonomidirektører/økonomichefer i kommunerne. I alt 74 har svaret på hele eller dele af spørgeskemaet.

Metodisk soliditet: Designet afdækker økonomichefers og økonomidirektørers perspektiv på den økonomiske implementering af folkeskolereformen. Resultaterne skal derfor ses som et kommunalt chefperspektiv på dette.

Generaliserbarhed: I forbindelse med vurderingen af materialets generaliserbarhed er det vigtigt at holde sig for øje, at perspektivet er fra den kommunale forvaltning, hvorved udsagn om andre niveauer skal tolkes som andenhåndsviden og dermed er mindre sikre, end hvis disse andre niveauer var direkte adspurgt. Samlet set vurderes det imidlertid, at de besvarelser, der er indeholdt i studiet, er af en kvalitet, der gør det muligt at generalisere til danske kommuner mere bredt.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i perioden juni til august 2014 og dermed før formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er ingen direkte forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

Et videnskabeligt materiale med en grundig metodebeskrivelse. Materialet præsenterer et kommunalt chefperspektiv og er repræsentativt for alle danske kommuner.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Lokalaftaler, forståelsespapirer og retningslinjer: De adspurgte kommuner har på undersøgelsestidspunktet juni-august 2014 implementeret en række initiativer. 7 pct. har indgået lokalaftaler med Danmarks Lærereforening, 37 pct. har lavet et forståelsespapir i samarbejde med Danmarks Lærereforening, og 51 pct. har egne politisk eller administrativt fastsatte retningslinjer. 13 ud af de

74 kommuner, der deltager i undersøgelsen, har ikke implementeret et eller flere af de nævnte initiativer på undersøgelsestidspunktet.

Med hensyn til indholdet af lokalaftaler, forståelsespapirer og politisk-administrativt fastsatte regler og retningslinjer i kommunerne peger materialet på, at der i 44 ud af 74 kommuner er opstillet regler eller retningslinjer for lærernes tilstedeværelse på skolen i juni-august 2014. 28 kommuner har opstillet konkrete regler/retningslinjer for opgaveoversigten, 16 kommuner har opstillet konkrete regler eller retningslinjer for maksimal undervisningstid, 11 kommuner har regler/retningslinjer for andelen af understøttende undervisning, som skal varetages af lærere, tre kommuner har regler/retningslinjer for individuel forberedelsestid, og tre kommuner har regler/retningslinjer for minimal undervisningstid.

Ud af de kommuner, som har opstillet regler vedrørende det maksimale undervisningstimal i fagopdelt undervisning, ligger de maksimale timetal i kommunernes retningslinjer i gennemsnit på 818 timer. Det bemærkes i materialet, at det er væsentligt højere end det gennemsnitlige undervisningstimal på 733 timer per år, som KL har beregnet, at en underviser, der kun har fagopdelt undervisning, fremover skal have. Ingen kommuner har forudsat et maksimalt undervisningstimal, som er lavere end den overordnede forudsætning på 733 timer.

3.4 Den kommunale styring forud for folkeskolereformen – Baselineundersøgelse

Titel:

Den kommunale styring forud for folkeskolereformen – Baselineundersøgelse

Institution og forfatter:

KORA, Bjørnholt, B.; Boye, S. & Flarup, L.H.

Offentliggørelse:

2016

Formål:

Materialets formål er at belyse, hvordan den kommunale styring udmønter sig forud for folkeskolereformen. Baselineundersøgelsen bygger på hovedspørgsmålet: Hvilke erfaringer har kommunerne med målstyring, kvalitetsrapport og regelforenkligning forud for folkeskolereformens implementering?

Metode

Kategorisering: Materialet kategoriseres som et videnskabeligt studie.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Materialet bygger på to spørgeskemaundersøgelser udsendt til henholdsvis kommunale børn og unge-direktører (B&U-direktører) og formænd for de politiske udvalg med ansvar for skoleområdet i 2014 og 2015. Desuden er der gennemført en dokumentanalyse af kommunernes kvalitetsrapporter gældende for skoleåret 2012/2013.

Metodisk soliditet: Materialets formål er at give et perspektiv fra politisk og kommunalt ledelsesniveau på styringen og kan ses som værende solidt i det setup. Af metodegennemgangen i materialet fremgår det, at spørgeskemaet er blevet sendt til samtlige (98) udvalgsformænd og B&U-direktører. Svarprocenten for begge grupper er høj (90-95 pct.) Det er ikke til at læse ud af metodokumentationen, om det er de forholdsmæssige tal eller antallet, der er rigtigt eller forkert for svarandelen for hhv. B&U-direktører og udvalgsformænd. Konklusionen må derfor være, at svarprocenten for begge grupper er høj (ca. 90-95 pct.)

Generaliserbarhed: I forbindelse med vurderingen af materialets generaliserbarhed er det vigtigt at være opmærksom på, at vinklen er fra kommunalt ledelsesniveau og det politiske niveau i kommunerne. Udsagn om andre områder som fx læreres roller og tilgang skal derfor tolkes som andenhåndsviden og er dermed mindre sikre, end hvis fx lærerne var blevet direkte adspurgt. Samlet set vurderes det imidlertid, at de besvarelser, der er indeholdt i studiet, er af en kvalitet, der gør det muligt at generalisere til danske kommuner mere bredt.

Undersøgelsestidspunkt: Spørgeskemaundersøgelserne er gennemført i perioden fra 12. juni 2014 til 3. marts 2015. Data er hovedsageligt indsamlet før formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er ingen direkte forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

Et videnskabeligt materiale med en grundig metodebeskrivelse. Materialet dækker kommunernes ledelsesniveau og politiske niveau og skal udelukkende ses som gørende dette. Resultaterne er repræsentative for alle danske kommuner.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Lokalaftaler, forståelsespapirer og retningslinjer: B&U-direktørerne angiver, at 7 pct. af kommunerne har indgået en lokalaftale, 44 pct. har udarbejdet forståelsespapirer, og 61 pct. har vedtaget egne politiske eller administrative retningslinjer på undersøgelsestidspunktet. Udvalgsformændene angiver, at 11 pct. har indgået en lokalaftale, 49 pct. har udarbejdet forståelsespapirer, og 50 pct. har vedtaget egne politiske eller administrative retningslinjer på undersøgelsestidspunktet.

B&U-direktørerne svarer på, hvilket indhold de lokale aftaler, forståelsespapirer eller retningslinjer har, og svarene peger bl.a. på regler og retningslinjer for lærernes tilstedeværelse på skolerne, udarbejdelse og indhold af arbejdsoversigter samt maksimal undervisningstid. Der er forskel på, hvilket indhold initiativerne har, og i hvor høj grad forskellige emner indgår, bl.a. maksimal undervisningstid og individuel forberedelsestid. Det konkluderes i materialet, at implementering af arbejdstidsreglerne foregår meget forskelligt, hvilket giver forskellige muligheder for at implementere folkeskolereformen.

Det er værd at bemærke, at forfatterne af materialet skriver, at materialets resultater med hensyn til indhold af arbejdstidsaftaler skal tolkes varsomt – dels fordi undersøgelsen er foretaget på et tidspunkt, hvor kommunerne var midt i at lave aftaler om arbejdstid og implementere de nye regler og det endelige resultat ikke var kendt endnu, og dels fordi resultaterne fra en anden analyse (KORA, Bjørnholt et al., 2015) ikke stemmer helt overens med resultaterne i dette materiale.

3.5 Pædagogiske medarbejders oplevelser og erfaringer i den nye folkeskole

Titel:

Pædagogiske medarbejders oplevelser og erfaringer i den nye folkeskole

Institution og forfatter:

KORA. Bjørnholt, B.; Boye, S.; Flarup, L.H. & Lemvigh, K.

Offentliggørelse:

2015

Formål:

Undersøgelsens to hovedspørgsmål er: 1) Hvordan implementerer skolerne folkeskolereformen og de nye arbejdstidsregler? 2) Hvordan oplever det pædagogiske personale, at folkeskolereformen og arbejdstidsreglerne påvirker deres motivation, samarbejdet på skolerne, undervisningens kvalitet samt ledelse og forældresamarbejdet?

Metode

Kategorisering: Materialet kategoriseres som et videnskabeligt studie.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Materialet er baseret på en interviewundersøgelse, der er gennemført blandt lærere, pædagoger og skoleledere på 21 skoler, samt en spørgeskemaundersøgelse blandt pædagoger og lærere på 20 af de 21 skoler. Desuden er der gennemført en dokumentanalyse af de lokalaftaler eller forståelsespapirer, der er indgået mellem 38 kommuner og lokale afdelinger af Danmarks Lærerforening.

Metodisk soliditet: Materialet bygger på et casestudie af 21 skoler i seks kommuner. Spørgeskemaet er besvaret af 464 pædagogiske medarbejdere ud af de 1.087, der har modtaget skemaet. Det giver en samlet svarprocent på 42,7 pct. Variationen mellem skoler er dog betragtelig, hvor den laveste er 16 pct. og den højeste er 62,5 pct. Derfor skal tolkninger på det kvantitative data foretages med varsomhed på et aggregeret niveau.

Generaliserbarhed: KORA har taget udgangspunkt i en kvalitativ maksimal variationsudvælgelse af cases, hvorved det er ønsket at kunne give et billede af de maksimale variationer imellem de udvalgte. Herigennem gives et billede, der ikke nødvendigvis er repræsentativt med hensyn til forekomsten af udfordringer og problemer, men derimod viser spændvidden i disse. Resultaterne skal derfor også tolkes som værende cases, hvoraf der kan drages konklusioner om spændvidden, men ikke nødvendigvis frekvensen af forekomsten, af disse udfordringer.

Undersøgelsestidspunkt: Undersøgelsen er foretaget i perioden maj til september 2015 og dermed efter formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er fælles punkter med bilag 4.

Metodisk opsummering

Et videnskabeligt materiale med en grundig metodebeskrivelse. Materialets resultater bidrager til at illustrere spændvidden i de udvalgte skolars udfordringer og problemer med anvendelsen af arbejdstidsreglerne, mens resultaterne ikke er generaliserbare for alle danske skoler.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Forberedelsestid: Mange af de adspurgte skoleledere vælger i løbet af skoleåret 2014/2015 at tilpasse arbejdstidsreglerne til lokale forhold.

Skoleledelserne på de adspurgte skoler bruger kun i begrænset omfang muligheden for at arbejde med differentieret forberedelsestid i forbindelse med planlægningen af skoleåret. Det skyldes bl.a., at ledelsen ikke ønsker lokalt at skubbe yderligere til konflikten om arbejdstidsreglerne. På nogle skoler mener ledelsen, at det er svært at legitimere den differentierede arbejdstid over for medarbejderne, og i stedet har ledelsen på hovedparten af de undersøgte skoler valgt at have individuel forberedelsestid efter behov, hvis en lærer ønsker det.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

Forberedelsestid: De adspurgte lærere oplever generelt, at der er mindre tid til forberedelse og mindre tid til uforudsete opgaver som fx forældrehenvendelser. Lærernes undervisningstid er øget, og forberedelsestiden er ikke øget tilsvarende. Lærerne oplever mangel på sammenhængende forberedelsestid.

Flere af de adspurgte skoleledere mener, at der er tilstrækkelig tid til forberedelse, men at det handler om at tænke forberedelsen anderledes.

Muligheden for samarbejde: Nogle af de adspurgte lærere oplever, at de nye arbejdstidsregler gør det vanskeligt at samarbejde med andre lærere og med pædagogerne. Det skyldes ifølge lærerne, at de bl.a. mangler tid og mulighed for samarbejde. Når én lærer har forberedelsestid, har en anden lærer eller pædagog undervisning, og så når medarbejderne i teamet ikke at mødes inden for tilstedeværelsestiden. Andre af de adspurgte lærere oplever, at skoler med øget eller fuld tilstedeværelse skaber bedre mulighed for samarbejde. Endelig oplever nogle af de adspurgte lærere, at der ikke er afsat tid til samarbejde mellem lærere og pædagoger.

Fleksibel tilrettelæggelse af arbejdstiden: De adspurgte skoleledere/skoleledelser har valgt at have en fleksibel tilgang til arbejdstidens tilrettelæggelse. Flexibiliteten går begge veje – skolelederne ønsker at imødekomme lærernes ønske om at kunne prioritere deres egen tid, at tage hensyn til deres medarbejders motivation, arbejdsglæde og familieliv, og at kunne afholde forældremøder uden for lærernes normale tilstedeværelsestid.

3.6 Skoleledelse i folkeskolereformens første år – en kortlægning

Titel:

Skoleledelse i folkeskolereformens første år – en kortlægning

Institution og forfatter:

SFI. Kjer, M.G.; Baviskar, S. & Winter, S.C.

Offentliggørelse:

2015

Formål:

Formålet med undersøgelsen er at dokumentere skoleledernes arbejde med implementering af folkeskolereformen, og hvordan arbejdet udvikler sig over tid. Herudover er formålet at belyse, hvordan den generelle ledelse og den pædagogiske ledelse af skolerne som helhed ændrer sig i takt med indførelsen af folkeskolereformen.

Metode

Kategorisering: Materialet kategoriseres som et videnskabeligt studie.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Materialet bygger på data fra flere forskellige spørgeskemaundersøgelser blandt dele af eller alle skoleledere i Danmark. Herudover er undervisningspersonalet (lærere, børnehaveklasseledere og pædagoger) adspurgt i dele af disse materialer, ligesom en særskilt spørgeskemaundersøgelse er foretaget i denne gruppe.

Metodisk soliditet: Samlet set giver materialet på baggrund af de forskellige spørgeskemaer et solidt billede af både skolelederes og undervisningspersonalets perspektiv på skoleledelse i folkeskolereformens første år.

Generaliserbarhed: Det fremgår af materialet, at det ikke i undersøgelsesperioden har været muligt at se på data om, hvorvidt spørgeskemaundersøgelserne er repræsentative for de pågældende populationer. Derfor er det uvist, hvorvidt resultaterne er repræsentative med hensyn til hele populationen af skoleledere ud over de personer, der har besvaret spørgeskemaundersøgelserne. Resultaterne kan på den baggrund ikke generaliseres.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i 2011, 2013, 2014 og 2015. Data er indsamlet både før og efter formuleringen af bilag 4, men hovedsageligt før.

Forbindelse til bilag 4: Der er en del fælles punkter med bilag 4.

Metodisk opsummering

Et videnskabeligt materiale med en grundig metodebeskrivelse. Materialet giver et billede af skolelederes og undervisningspersonalets perspektiv på folkeskolereformens første år. Det er imidlertid ikke muligt at generalisere på baggrund af materialets resultater.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Fordeling af undervisningstimer: Ifølge de adspurgte skoleledere er der generelt sket en stigning fra 2014 til 2015 med hensyn til deres egen anvendelse af faglige og individuelle kriterier, når de skal fordele undervisningstimer blandt lærerne. Ifølge skolelederne var der en høj grad af inddragelse af individuelle hensyn før folkeskolereformen, og denne tendens er stigende fra 2014 til

2015. Under kategorien 'individuelle kriterier' er det fagets karakter, der har størst vægt ved fordeling af undervisningstimer (72 pct. af de adspurgte skoleledere). Derudover anskueliggør materialet, at 70 pct. af de adspurgte skoleledere mener, at lærernes faglige kompetencer, erfaring og de konkrete klasser, der skal undervises, betyder 'en del', når der skal fordeles undervisningstid. Det forhold, som har mindst betydning, når lederne skal fordele undervisningstid, er lærernes personlige forhold, selvom materialet peger på, at det inddrages i højere grad i 2015 (44 pct.) end i 2014 (39 pct.).

Lærernes indflydelse på principper for fordeling af arbejdstid o.a.: De adspurgte skoleledere vurderer, at underviserne har haft en høj grad af indflydelse på implementering af reformen og principper for fordeling af arbejdstid. På en skala fra 1 (= slet ikke) til 6 (= i meget høj grad) vurderer skolelederne, at indflydelsesgraden i 2014 i gennemsnit er 4,27 og i 2015 i gennemsnit er 4,39. Det er vigtigt at være opmærksom på, at det i forbindelse med dette spørgsmål ikke er muligt at skelne folkeskolereformen og arbejdstidsreglerne fra hinanden.

3.7 Resultater af KL-undersøgelse om omstilling til en ny skole, forår 2016

Titel:

Resultater af KL-undersøgelse om omstilling til en ny skole, forår 2016

Institution og forfatter:

Kommunernes Landsforening (KL)

Offentliggørelse:

2016

Formål:

Undersøgelsen sætter fokus på fire emner under overskriften 'Omstilling til en ny skole': 1) udvikling af en varieret og motiverende skoledag, 2) digital understøttelse, 3) undervisning af flygtninge og 4) den lokale dialog med Danmarks Lærforening og mellem lærere og ledere.

Metode

Kategorisering: Undersøgelsen kategoriseres som en medlemsundersøgelse.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Afrapporteringen bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige 98 kommunale skoleforvaltninger.

Metodisk soliditet: Afrapporteringen giver det kommunale forvaltningsmæssige perspektiv på temaerne. Der kan dog sættes spørgsmålstegn ved, om skoleforvaltningerne er de bedste til at vurdere, fx hvordan dialogen ledere og lærere imellem på skoler har udviklet sig. Desuden er det problematisk, at der udelukkende inkluderes gennemsnitsbetragtninger på alle skoler i den enkelte kommune. Dermed skjules information om variationen mellem skolerne i kommunen, ligesom de tilfælde, der ligger yderligt på skalaerne, ikke kan ses.

Generaliserbarhed: Afrapporteringen dækker de kommunale skoleforvaltningers perspektiv, men når det kommer til at vurdere dialogen mellem ledere og lærere, skal afrapporteringens konklusioner ses som andenhåndsviden med de dertilhørende usikkerheder. Materialets resultater kan på den baggrund ikke generaliseres.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i perioden maj-juni 2016 og dermed efter formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er fælles punkter med bilag 4.

Metodisk opsummering

En medlemsundersøgelse med grundig metodebeskrivelse. Materialet afdækker de kommunale forvaltningers perspektiv. Til at vurdere dialogen mellem ledere og lærere ses materialet som andenhåndsviden, og resultaterne er derfor forbundet med usikkerheder, når det kommer til dette område. Det er på den baggrund ikke muligt at generalisere materialets resultater.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Studiet beskæftiger sig dels med dialogen mellem kommuner og lokale lærerkredse og dels med dialogen mellem lærer og leder. Indholdet i disse dialoger går på tværs af deskstudiets tre temaer, planlægning af skoleåret, arbejdstidens tilrettelæggelse og arbejdstidens opgørelse. Fordi indholdet af dialogen mellem kommuner og lokale lærerkredse samt mellem leder og lærere opgøres i brede termer – fx 'nye måder at arbejde og samarbejde på' – er det ikke muligt at udskille

indholdet af dialogen nærmere i forhold til de tematiske overskrifter. Derfor præsenteres de relevante resultater under en samlet tematisk overskrift. Det er vigtigt at være opmærksom på, at det er forvaltningen, der svarer med hensyn til indholdet i dialogen mellem lærer og leder.

Planlægning af skoleåret, arbejdstidens tilrettelæggelse og arbejdstidens opgørelse

Dialog mellem kommuner og lokale lærerkredse: Langt de fleste kommuner i materialet har en hyppig dialog med de lokale lærerkredse. 50 kommuner har dialog hver 14. dag, og 32 kommuner har månedlig kontakt. Indholdet af dialogen mellem kommunen og lokale lærerkredse handler typisk om arbejdstid (91 ud af 98), nye måder at arbejde og samarbejde på (71 ud af 98 kommuner) og kompetenceudvikling (70 ud af 98 kommuner).

Dialog mellem lærer og leder: Materialet peger på, at dialogen mellem leder og lærer ifølge forvaltningen typisk handler om arbejdstid (84 ud af 98 kommuner), kompetenceudvikling (75 ud af 98 kommuner) og tilrettelæggelse af motiverende og varieret skoledag (69 ud af 98 kommuner).

3.8 År 2 med arbejdstidsreglerne, september 2015

Titel:

År 2 med arbejdstidsreglerne, september 2015

Institution og forfatter:

Uddannelsesforbundet

Offentliggørelse:

Uvist

Formål:

En statusundersøgelse med hensyn til tillidsrepræsentanternes perspektiv på arbejdet med arbejdstidsreglerne på de respektive sprogcentre og ungdomsskoler.

Metode

Kategorisering: Studiet kategoriseres som en medlemsundersøgelse (her foretaget blandt tillidsrepræsentanter).

Overordnet gennemsigthed: Dataindsamlingen er beskrevet sporadisk på tværs af tilsendte mails. Opsamlet på tværs af disse mails ses det som en mangelfuld metodebeskrivelse.

Design: Tabellerne bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt tillidsrepræsentanter under Uddannelsesforbundet på ungdomsskole- og sprogcenterområdet.

Metodisk soliditet: Tabellerne viser tillidsrepræsentanternes perspektiv på arbejdstidsreglerne og de ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid. Tillidsrepræsentanterne har en særlig position som medlemmer af Uddannelsesforbundet, idet de har en tættere relation til Uddannelsesforbundet end andre medlemmer. Det er ikke muligt at vurdere, om besvarelserne af spørgeskemaerne bærer præg af dette.

Generaliserbarhed: Tabellerne giver et billede af tillidsrepræsentanternes perspektiv på og vurdering af arbejdstidsreglerne. Det er dog uvist, hvor stor en del af den totale population af tillidsrepræsentanter der indgår i materialet (i undersøgelsen indgår 41 besvarelser fra ungdomsskoleområdet og 20 besvarelser fra sprogcentrene), ligesom det heller ikke er klart, hvorvidt der er en skævhed mellem den totale population af tillidsrepræsentanter og besvarelserne. På den baggrund kan der ikke generaliseres ud fra resultaterne i tabellerne til lærerpopulationen.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i september 2015 og dermed efter formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er direkte forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

En medlemsundersøgelse med mangelfuld metodebeskrivelse. Materialet giver et billede af tillidsrepræsentanternes syn på arbejdstidsreglerne. Resultaterne er ikke generaliserbare med hensyn til lærerpopulationen.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Lokalaftaler og forståelsespapirer: På 36 pct. af de involverede ungdomsskoler og 21 pct. af de involverede sprogcentre er der på undersøgelsestidspunktet indgået en lokalaftale. På 87 pct. af de involverede ungdomsskoler og 89 pct. af de involverede sprogcentre er der en fælles forstå-

else på skolen om arbejdstid gældende for indeværende normperiode. I aftalerne/forståelsespapirerne indgår elementer som flekstid, mulighed for hjemmearbejde, tid til forberedelse, puljer og tid til tillidsrepræsentantens arbejde.

På 67 pct. af de involverede ungdomsskoler og 50 pct. af de involverede sprogcentre har arbejdstidspapiret været anvendt enten i høj eller i nogen grad som baggrund for forhandlinger eller drøftelser. På 74 pct. af de involverede ungdomsskoler og samtlige af de involverede sprogcentre har ledelsen ikke taget initiativ til at anvende arbejdstidspapiret som grundlag for forhandlinger/drøftelser. På 75 pct. af de involverede ungdomsskoler og 78 pct. af de involverede sprogcentre har tillidsrepræsentanterne taget initiativ (enten mundtligt eller skriftligt) til at anvende arbejdstidsbilaget som grundlag for forhandlinger/drøftelser.

På 67 pct. af de involverede ungdomsskoler og 44 pct. af de involverede sprogcentre er der helt eller overvejende enighed om den lokale udmøntning af principperne i arbejdstidspapiret. 77 pct. af de involverede ungdomsskoler og 90 pct. af de involverede sprogcentre forventer ikke, at de bliver overvejende enige om den lokale udmøntning af principperne i arbejdstidspapiret inden årets udgang.

Opgaveoversigt: På 69 pct. af de involverede ungdomsskoler og 56 pct. af de involverede sprogcentre har hver lærer fået udleveret en opgaveoversigt før normtidens begyndelse. På 41 pct. af de involverede ungdomsskoler og 67 pct. af de involverede sprogcentre har der ikke været dialog med hver enkelt lærer om opgaveoversigten. På 59 pct. af de involverede ungdomsskoler og 28 pct. af de involverede sprogcentre angiver tillidsrepræsentanterne, at opgaveoversigten giver et godt overblik over opgaverne, som den enkelte lærer skal løse i normtiden. På 79 pct. af de involverede ungdomsskoler og 72 pct. af de involverede sprogcentre fremgår det ikke, hvor lang tid den enkelte lærer har til at løse de forskellige opgaver.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

Tid til forberedelse: På 51 pct. af de involverede ungdomsskoler og 47 pct. af de involverede sprogcentre angiver tillidsrepræsentanterne, at der er afsat tilstrækkelig tid til forberedelse.

Inddragelse af forberedelsestid: Hvis skolen ændrer planlagt forberedelsestid for en lærer, angiver 44 pct. af tillidsrepræsentanter på de involverede ungdomsskoler og 24 pct. af tillidsrepræsentanter på de involverede sprogcentre, at skolen i de fleste tilfælde afsætter tilsvarende tid til lærerens forberedelse på et andet tidspunkt. Hvis skolen ændrer planlagt forberedelsestid, angiver tillidsrepræsentanterne, at det på 64 pct. af de involverede ungdomsskoler og 41 pct. af de involverede sprogcentre i de fleste tilfælde sker i dialog med den berørte lærer.

Arbejdstidens opgørelse

På 77 pct. af de involverede ungdomsskoler og 70 pct. af de involverede sprogcentre angiver tillidsrepræsentanterne, at hele arbejdstiden inklusive eventuelt hjemmearbejde indgår i opgørelsen af arbejdstiden. Tid til hjemmearbejde og arbejde uden for skolen opgøres for 42 pct. af de involverede ungdomsskoler og 71 pct. af de involverede sprogcentre som en på forhånd afsat pulje udmeldt af ledelsen. På de adspurgte ungdomsskoler opgøres tiden som medgået tid (25 pct.), eller tiden opgøres ikke (33 pct. af de adspurgte ungdomsskoler og 29 pct. på de adspurgte sprogcentre).

På 41 pct. af de involverede ungdomsskoler og 45 pct. af de involverede sprogcentre er der krav om at tidsregistrere. På 31 pct. af de involverede ungdomsskoler og 37 pct. af de involverede sprogcentre er der et tidsregistreringssystem, som lærerne bruger. På 38 pct. af de involverede ungdomsskoler og 32 pct. af de involverede sprogcentre registrerer lærerne tid i deres egen opgørelse. På 31 pct. af de involverede ungdomsskoler og 32 pct. af de involverede sprogcentre er der ikke et tidsregistreringssystem, og lærerne registrerer ikke deres tid i egen opgørelse.

Tillidsrepræsentanterne fra hhv. 79 pct. af de involverede ungdomsskoler og 65 pct. af de involverede sprogcentre angiver, at skolens arbejdstidsopgørelse er retvisende.

Overtid: Tillidsrepræsentanterne angiver, at lærerne ingen overtid havde (46 pct. af de involverede ungdomsskoler og 40 pct. af de involverede sprogcentre), at nogle få lærere havde overtid (33 pct. af de involverede ungdomsskoler og 30 pct. af de involverede sprogcentre), at flere lærere havde overtid (21 pct. af de involverede ungdomsskoler og 20 pct. af de involverede sprogcentre), eller at mange lærere havde overtid (10 pct. af de involverede sprogcentre). Udbetaling af overtid skete på 49 pct. af de involverede ungdomsskoler og 50 pct. af de involverede sprogcentre ("ja" eller "ja, i nogle tilfælde").

3.9 Bilag 4, Opsamling på udmøntning af initiativer fra OK 15

Titel:

Bilag 4, Opsamling på udmøntning af initiativer fra OK 15

Institution og forfatter:

Uddannelsesforbundet

Offentliggørelse:

2016

Formål:

Undersøgelsen er en opsamling på bilag 4 blandt forbundets tillidsrepræsentanter på ungdomsskoler og i sprogcentre.

Metode

Kategorisering: Undersøgelsen kategoriseres som en medlemsundersøgelse (her foretaget blandt tillidsrepræsentanter).

Overordnet gennemsigthed: Dataindsamlingen er foregået via mail og er kun beskrevet meget overordnet. Der er tale om en mangelfuld metodebeskrivelse.

Design: Tabellerne bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt tillidsrepræsentanter under Uddannelsesforbundet. Dataindsamling er sket fra februar-april 2016 på ungdomsskoleområdet. Dataindsamlingen på sprogcenterområdet skete primært på et møde mellem Uddannelsesforbundet og tillidsrepræsentanterne på området, der blev afholdt 23. juni 2016; fraværende tillidsrepræsentanter fik mulighed for at svare på spørgsmålene via et spørgeskema. På ungdomsskoleområdet blev der stillet supplerende spørgsmål i august 2016.

Metodisk soliditet: Tabellerne viser tillidsrepræsentanternes perspektiv på arbejdstidsreglerne og den ændrede anvendelse af lærernes arbejdstid. Tillidsrepræsentanterne har en særlig position som medlemmer af Uddannelsesforbundet, idet de har en tættere relation til Uddannelsesforbundet end andre medlemmer. Det er ikke muligt at vurdere, om besvarelserne af spørgeskemaerne bærer præg af dette.

Generaliserbarhed: Tabellerne giver et billede af tillidsrepræsentanternes perspektiv på og tilgang til arbejdstidsreglerne og bilag 4. Det er dog uvist, hvor stor en del af den totale population af tillidsrepræsentanter de 33 besvarelser på ungdomsskoleområdet og 15 besvarelser på sprogcenterområdet udgør. Det er desuden ikke klart, hvorvidt der er en skævhed mellem den totale population af tillidsrepræsentanter og besvarelserne. Med hensyn til de supplerende 39 besvarelser fra august 2016 angives de i undersøgelsen at udgøre 81 pct. af den totale population. Der kan på den baggrund ikke generaliseres fra resultaterne i tabellerne til populationen.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i perioderne februar til april 2016, juni 2016 og august 2016 – og dermed efter formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er direkte forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

En medlemsundersøgelse med mangelfuld metodebeskrivelse. Det er uvist, hvorvidt resultaterne er repræsentative for populationen af tillidsrepræsentanter, og det er derfor ikke muligt på baggrund af resultaterne at generalisere til lærerpopulationen.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Betydning af bilag 4 for organisering af arbejdstid: 21 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler vurderer, at bilag 4 har haft en stor betydning, 36 pct., at det har haft en mindre betydning, 28 pct., at det har haft en meget lille betydning, og 21 pct., at det ingen betydning har haft.

Kriterier for planlægning: Tillidsrepræsentanter på de involverede ungdomsskoler og sprogcentre er blevet spurgt om, hvorvidt kriterier som lærernes forudsætninger, erfaring med faget, uddannelse og efteruddannelse i faget, elevsammensætningen, særlige inklusionsopgaver, klassestyrrelse, stort fagligt spænd, tolærerordninger, teamsamarbejde, samarbejde med andre fagprofessionelle, samarbejde med forældre mv. inddrages i forbindelse med vurderingen af omfanget af opgaverne, herunder forberedelsen. 61 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler vurderer, at ledelsen har inddraget mange af (43 pct.) eller alle (18 pct.) kriterierne i forbindelse med vurderingen af omfanget af opgaver. 14 pct. vurderer, at ledelsen har inddraget få (7 pct.) eller ingen (7 pct.) af kriterierne, mens 25 pct. vurderer, at nogle kriterier er inddraget. 66 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede sprogcentre vurderer, at ledelsen har inddraget mange af (53 pct.) eller alle (13 pct.) kriterierne i forbindelse med vurderingen af omfanget af opgaver. 20 pct. vurderer, at ledelsen har inddraget få kriterier, mens 13 pct. vurderer, at ledelsen har inddraget nogle af kriterierne.

Opgaveoversigt: 80 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede sprogcentre vurderer, at alle lærere har fået en opgaveoversigt. 7 pct. vurderer, at nogle har, og 13 pct., at ingen har modtaget en opgaveoversigt.

Mulighed for samarbejde i opgaveoversigten: Tillidsrepræsentanter på de involverede ungdomsskoler vurderer, at ledelsen ved udarbejdelsen af opgaveoversigten i høj grad (32 pct.), i nogen grad (50 pct.) eller i mindre grad (18 pct.) tager højde for de samarbejdsopgaver, læreren løser i løbet af skoleåret ud over det samarbejde, der findes i relation til undervisningen og den understøttende undervisning, fx samarbejde med forældre, PPR, andre personalegrupper og det omgivende lokalsamfund. På de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne på det samme spørgsmål, at ledelsen i høj grad (47 pct.), i nogen grad (40 pct.), i mindre grad (7 pct.) eller slet ikke (7 pct.) tager højde for samarbejde.

Drøftelse af forventet tidsforbrug: 14 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler og 13 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede sprogcentre vurderer, at der har været en reel drøftelse af det forventede tidsforbrug til forberedelse og de øvrige opgaver. På 39 pct. af de involverede ungdomsskoler og 40 pct. af de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne, at der ikke har været en systematisk drøftelse, men at det efterfølgende har været muligt at få opgaveoversigten justeret. På 18 pct. af de involverede ungdomsskoler og 27 pct. af de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne, at der ikke har været en reel drøftelse, og ledelsen har afsat tiden til opgaverne. På 29 pct. af de involverede ungdomsskoler og 20 pct. af de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne, at der ikke har været en reel drøftelse af tidsforbruget, og det er kun undervisningsopgaven, der er fastsat.

Retfærdighed og gennemskuelighed i opgaveoversigterne: På 32 pct. af de involverede ungdomsskoler og 27 pct. af de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne, at den generelle opfattelse er, at opgaveoversigterne er udtryk for retfærdighed og udarbejdet ud fra forståelige, gennemskuelige og saglige kriterier. På 50 pct. af de involverede ungdomsskoler og 47 pct. af de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne, at kriterierne for opgaveoversigten er ukendte, men at de generelt er udtryk for retfærdighed. På 4 pct. af de involverede ungdomsskoler og 27 pct. af de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne, at opgaveoversigten er udarbejdet ud fra kriterier fastsat af ledelsen, og de opleves generelt ikke retfærdige. På 14 pct. af de involverede ungdomsskoler vurderer tillidsrepræsentanterne, at opgaveoversigterne er præget af tilfældighed, og det er uklart, om de er udarbejdet ud fra fastlagte kriterier, og de opleves generelt ikke som retfærdige.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

Tid til forberedelse: 31 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler og 53 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede sprogcentre vurderer, at man på skolen i høj grad opfylder målet om, at planlægningen skal sikre fastlagt, sammenhængende og effektiv tid til forberedelse, mens det vurderes at være tilfældet i nogen grad for 58 pct. på de involverede ungdomsskoler og 47 pct. på de involverede sprogcentre, i mindre grad for 8 pct. og slet ikke for 4 pct. på de involverede ungdomsskoler. 38 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler angiver, at der i høj grad er større sammenhængende blokke af forberedelsestid, mens 46 pct. angiver "i nogen grad", og 15 pct. "i mindre grad". 47 pct. af tillidsrepræsentanterne fra de involverede sprogcentre angiver, at der i høj grad er sammenhængende blokke af forberedelsestid, mens 53 pct. angiver "i nogen grad".

Inddragelse af forberedelsestid: På de involverede ungdomsskoler vurderer 15 pct., at den fastlagte forberedelsestid aldrig bliver brugt/inddraget til andre formål, mens det gælder for 33 pct. på de involverede sprogcentre. Det opleves sjældent på 38 pct. af de involverede ungdomsskoler og 47 pct. på de involverede sprogcentre, hvor henholdsvis 23 pct. fra de involverede ungdomsskoler og 20 pct. fra de involverede sprogcentre vurderer, at der følges op på, hvordan læreren får mulighed for at forberede undervisningen, og 15 pct. fra de involverede ungdomsskoler og 27 pct. fra de involverede sprogcentre vurderer, at der ikke sker en opfølgning. Det vurderes af 35 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler og 7 pct. af tillidsrepræsentanterne fra de involverede sprogcentre, at forberedelsestiden ofte bruges til andre formål. På de involverede ungdomsskoler følges der op på 12 pct., og for 23 pct. følges der ikke op på muligheden for at forberede undervisningen. På de involverede sprogcentre følges der ikke op hos 7 pct.

Mulighed for samarbejde: 54 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler og 60 pct. af tillidsrepræsentanterne fra de involverede sprogcentre vurderer, at det i høj grad er sikret, at lærerne får reelle muligheder for at mødes om planlægning, tilrettelæggelse, forberedelse og efterbehandling af undervisningen. 35 pct. fra de involverede ungdomsskoler og 33 pct. fra de involverede sprogcentre vurderer, at dette opfyldes i nogen grad, og 12 pct. fra de involverede ungdomsskoler og 7 pct. fra de involverede sprogcentre vurderer, at det i mindre grad er tilfældet.

Flekstid og puljer: På 85 pct. af de involverede ungdomsskoler og 73 pct. af de involverede sprogcentre vurderer tillidsrepræsentanterne, at der har været mulighed for drøftelse af muligheden for at indgå aftaler om flekstid. Tillidsrepræsentanterne på 33 pct. af de involverede ungdomsskoler og 33 pct. af de involverede sprogcentre vurderer, at lederen eller kommunen har defineret flekstidsordningen. 48 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler og 33 pct. af tillidsrepræsentanterne på de involverede sprogcentre vurderer, at de som tillidsrepræsentanter har haft indflydelse på flekstidsordningen, uden at der er indgået en aftale. 19 pct. på de involverede ungdomsskoler og 20 pct. på de involverede sprogcentre har en underskrevet aftale om flekstid. 27 pct. af de involverede ungdomsskoler og 13 pct. af de involverede sprogcentre har ikke flekstid.

På 54 pct. af de involverede ungdomsskoler vurderer tillidsrepræsentanterne, at der har været en drøftelse af muligheden for at indgå aftaler om at afsætte en pulje af tid til særlige opgaver. På 60 pct. af de involverede sprogcentre har der og på 40 pct. har der ikke været drøftelser om muligheden for at afsætte en pulje til særlige opgaver. På de sprogcentre, hvor der er puljer (40 pct.), er det i 13 pct. af tilfældene lederen, der har defineret puljen. 13 pct. af tillidsrepræsentanterne har haft indflydelse, uden at der er indgået en aftale, og 13 pct., uden at der er en underskrevet aftale om akkorder.

Justeringer af opgaver: På 50 pct. af de involverede ungdomsskoler og 80 pct. af de involverede sprogcentre er det den generelle oplevelse, at ledelsen i tilfælde af ændringer af lærernes opgaver tager en drøftelse med den enkelte lærer, og at der sker justeringer, så læreren har mulighed for at løse opgaverne kvalificeret. På 19 pct. af de involverede ungdomsskoler vurderes det, at ledelsen generelt tager drøftelsen, men at der ikke sker justeringer, så læreren har muligheden for

at løse opgaven kvalificeret. På 23 pct. af de involverede ungdomsskoler og 20 pct. af de involverede sprogcentre vurderes det, at ledelsen ikke tager en drøftelse, men selv laver justeringer, så læreren har mulighed for at løse opgaven kvalificeret. På 8 pct. af de involverede ungdomsskolerne vurderes det, at ledelsen ikke tager en drøftelse med den enkelte lærer og der heller ikke sker justeringer, så læreren har mulighed for at løse opgaven kvalificeret.

Fordeling af arbejdsopgaver hen over skoleåret: Det vurderes af tillidsrepræsentanterne på de involverede ungdomsskoler, at ledelsen tilstræber, at lærernes arbejdsopgaver fordeles jævnt hen over normperioden, henholdsvis i høj grad (31 pct.), i nogen grad (50 pct.) og i mindre grad (15 pct.). Tillidsrepræsentanterne fra de involverede sprogcentre vurderer, at det i høj grad (40 pct.) eller i nogen grad (60 pct.) tilstræbes at fordele opgaverne jævnt hen over normperioden.

Arbejdstidens opgørelse

Præsteret arbejdstid: De involverede tillidsrepræsentanter vurderer, at ledelsen løbende i høj grad (27 pct. på de involverede ungdomsskoler og 40 pct. på de involverede sprogcentre), i nogen grad (46 pct. på de involverede ungdomsskoler og 33 pct. på de involverede sprogcentre), i mindre grad (23 pct. på de involverede ungdomsskoler og 27 pct. på de involverede sprogcentre) og slet ikke (4 pct. på de involverede ungdomsskoler) er opmærksom på lærernes præsterede arbejdstid.

Månedlig opgørelse af arbejdstid: På 27 pct. af de involverede ungdomsskoler og 33 pct. af de involverede sprogcentre er der mulighed for at få en månedlig opgørelse over lærernes præsterede tid, mens det ikke er muligt for lærerne på 38 pct. af de involverede ungdomsskoler og 53 pct. af de involverede sprogcentre. På 35 pct. af de involverede ungdomsskoler og 13 pct. af de involverede sprogcentre vurderes det ikke at være relevant.

Justering af arbejdstid: På baggrund af den præsterede arbejdstid er det i materialet den generelle opfattelse, at ledelsen efter drøftelse med lærerne foretager de nødvendige justeringer og sikrer, at lærerne har mulighed for at løse opgaven kvalificeret (23 pct. på de involverede ungdomsskoler og 40 pct. på de involverede sprogcentre), at ledelsen foretager de nødvendige justeringer, men at det ikke er muligt at sikre, at læreren har mulighed for at løse opgaven kvalificeret (31 pct. på de involverede ungdomsskoler og 27 pct. på de involverede sprogcentre), at der ikke er tilstrækkeligt fokus på at foretage de nødvendige justeringer (4 pct. på de involverede ungdomsskoler og 7 pct. på de involverede sprogcentre), at det ikke er relevant, da der ikke sker en løbende opgørelse af arbejdstiden (31 pct. på de involverede ungdomsskoler og 13 pct. på de involverede sprogcentre).

Tillæg og godtgørelser: 73 pct. af tillidsrepræsentanterne fra de involverede sprogcentre vurderer, at det i høj grad sikres, at der udbetales diverse tillæg ved førstkommende lønudbetaling, 20 pct., at det sker i nogen grad, og 7 pct., at det slet ikke sikres.

3.10 Folkeskolereform – "To år efter"

Titel:

Folkeskolereform – "To år efter"

Institution og forfatter:

Scharling Research for Fagbladet Folkeskolen

Offentliggørelse:

2016

Formål:

Undersøgelsen skal afdække lærernes tilfredshed og oplevelser med folkeskolereformen og lov 409.

Metode

Kategorisering: Undersøgelsen kategoriseres som en medlemsundersøgelse.

Overordnet gennemsigthed: Materialet har en grundig metodebeskrivelse.

Design: Tabelrapporten bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt Folkeskolens stående undersøgelsespanel. Spørgeskemaet er distribueret via e-mail og besvaret online. Tabelrapporten bygger på 411 besvarelser ud af 1042 udsendte. Af de 1042 udsendte var 108 besvarelser eller e-mailadresser uanvendelige, hvilket giver en total svarprocent på 44 pct.

Metodisk soliditet: Tabelrapporten giver et billede af Folkeskolens medlemspanels perspektiv på de undersøgte problemstillinger. Det kan ikke udelukkes, at selvselektionen ved at være medlem af panelet påvirker retningen i besvarelserne. Selvselektion skal her ses som, at det er de lærere, der har en særlig interesse eller holdning at dele, der er medlemmer af Folkeskolens medlemspanel, og dermed repræsenterer medlemspanelet ikke hele lærerpopulationen, men derimod personer med særlige interesser eller holdninger. Det er ikke til at sige, i hvilken retning selvselektionen kan have påvirket resultaterne i dette tilfælde.

Generaliserbarhed: Det fremgår ikke af tabelrapporten, hvordan sammensætningen af medlemspanelet eller den udtrukne stikprøve afspejler den totale population af lærere i Danmark. Derudover fremgår det ikke, hvorvidt der er skævheder mellem den udtrukne stikprøve og dem, der har besvaret spørgeskemaet. Det er derfor uvist, om resultatet er gældende i mere bred forstand. På den baggrund er det ikke muligt at generalisere fra tabelrapportens resultater til den totale population af lærere i Danmark.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet fra den 4. til 15. april 2016 og dermed efter formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er direkte forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

En medlemsundersøgelse med grundig metodebeskrivelse. Det er ikke muligt på baggrund af materialets resultater at generalisere til hele lærerpopulationen i Danmark.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

I april 2015 blev der gennemført en lignende undersøgelse ("Et år efter") med sammenligneligt metodisk setup og en svarprocent på 50,5 pct. Besvarelserne herfra inddrages sammenlignende med besvarelserne fra 2016 i beskrivelserne af temaerne nedenfor.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

Tilstedeværelse: 42 pct. af de adspurgte lærere har fuld tilstedeværelse på deres skole, i den forstand at de som udgangspunkt skal være på skolen i hele arbejdstiden. Herudover svarer 32 pct. af lærerne, at de havde fuld tilstedeværelse, da loven trådte i kraft, men at det nu er blevet mere fleksibelt. 24 pct. svarer, at de ikke har fuld tilstedeværelse. I 2015 svarede til sammenligning 63 pct. af lærerne, at de havde fuld tilstedeværelse. Mens 11 pct. af lærerne svarede, at de havde fuld tilstedeværelse, da loven trådte i kraft, men at det nu var mere fleksibelt. Og endelig svarede 25 pct. af lærerne, at de ikke havde fuld tilstedeværelse.

De adspurgte læreres tilstedeværelse siden folkeskolereformens indførelse er således blevet mere fleksibel, og færre lærere angiver at have fuld tilstedeværelse i perioden 2015-2016. Andelen af lærere, der angiver ikke at have fuld tilstedeværelse, er uændret fra 2015 til 2016.

Dialog mellem medarbejder og leder: 58 pct. af de adspurgte lærere henvender sig ikke mere til deres leder om, hvordan de skal prioritere deres arbejdsopgaver, end før reformen. 36 pct. af lærerne svarer, at de har henvendt sig mere til deres leder end før reformen. I 2015 svarede til sammenligning 60 pct. af lærerne, at de ikke henvendte sig mere til deres leder end før reformen, mens 33 pct. af lærerne havde henvendt sig mere til deres leder end før reformen angående prioritering af arbejdsopgaver. Lærernes besvarelser er således stort set uændrede fra 2015 til 2016.

Forberedelsestid: De adspurgte lærere har vurderet, hvor stor en andel af deres forberedelsestid der ligger spredt i mindre blokke (15-30 minutter). Her svarer 65 pct. af lærerne, at andelen er enten nærmest 10 pct. (25 pct.) eller nærmest 0 pct. (40 pct.). 15 pct. af lærerne angiver, at andelen udgør nærmest 25 pct., mens ingen lærere svarer, at andelen udgør nærmest 100 pct. De adspurgte læreres forberedelsestid er således i overvejende grad samlet og udgøres af blokke af en varighed på mere end 15-30 minutter.

3.11 Resultater per 17/12/15 på opsamlingskemaer om bilag 4, december 2015

Titel:

Resultater per 17/12/15 på opsamlingskemaer om bilag 4

Institution og forfatter:

Danmarks Lærerforening

Offentliggørelse:

December 2015 via Danmarks Lærerforenings nyhedsbrev til tillidsrepræsentanter

Formål:

Opsamling på de 15 punkter i bilag 4.

Metode

Kategorisering: Undersøgelsen kategoriseres som en medlemsundersøgelse.

Overordnet gennemsigthed: Af udsendte mails og videoer fremgår en nogenlunde beskrivelse af metoden.

Design: Resultaterne bygger på en proces, hvor tillidsrepræsentanterne gennem møder på skolerne indsamler viden fra lærerne om temaerne. Her har tillidsrepræsentanterne svaret på skemaet efterfølgende på vegne af de lærere, tillidsrepræsentanten repræsenterer. Materialet bygger på data fra 1.258 skoler.

Metodisk soliditet: Resultaterne vedrører tillidsrepræsentanternes opsamling på, hvordan det ser ud på de enkelte skoler. Derfor er perspektivet tillidsrepræsentanternes, og af instruktionen til processen fremgår det også, at der er en interesse fra DLF's side i at vise et samlet, stærkt og ensartet billede af, hvordan det forholder sig på skolerne, så det kan bruges i forhandlinger på skolerne, i kommunerne og på landsplan. Resultaterne kan være præget af dette.

Generaliserbarhed: På baggrund af besvarelser fra 1.258 ud af i alt 1.473 skoler kan der generaliseres til alle skoler i Danmark. Dog skal der i forbindelse med generaliseringen tages højde for, at det er tillidsrepræsentanterne, der har samlet op, og dermed kan deres perspektiv og vurdering præge resultaterne.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i efteråret 2015 og dermed efter formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er direkte forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

En medlemsundersøgelse med en nogenlunde metodebeskrivelse. Materialets resultater kan generaliseres til alle skoler i Danmark, men der skal tages højde for, at det er tillidsrepræsentanternes opsamling, og dette kan præge perspektiv og vurdering.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Planlægning af skoleåret

Opgaveoversigt: På 72 pct. af skolerne vurderer tillidsrepræsentanterne, på baggrund af dialog med lærerne, at lærerne ved udarbejdelse af opgaveoversigten har mulighed for at leve op til folkeskolelovens bestemmelse, men at det ikke kan realiseres på grund af manglende ressourcer.

Kriterier for planlægning og tildeling af undervisning: Medarbejderne på skolerne er blevet spurgt om, hvorvidt kriterier som lærernes forudsætninger, erfaring med faget, uddannelse og efteruddannelse i faget, elevsammensætningen, særlige inklusionsopgaver, klassestørrelse, stort fagligt spænd, tolærerordninger, teamsamarbejde, samarbejde med andre fagprofessionelle, samarbejde med forældre mv. inddrages i vurderingen af omfanget af opgaverne, herunder forberedelsen. På 54 pct. af skolerne vurderer tillidsrepræsentanterne, at få (41 pct.) eller ingen (13 pct.) af kriterierne er inddraget i forbindelse med vurderingen af omfanget af opgaver, mens tillidsrepræsentanterne på 34 pct. af skolerne vurderer, at nogle af kriterierne er inddraget. På 1 pct. af skolerne vurderer tillidsrepræsentanterne, at alle kriterierne er inddraget.

Planlægning af samarbejde: På 80 pct. af skolerne vurderer tillidsrepræsentanterne, at ledelsen ved udarbejdelsen af opgaveoversigten i nogen (34 pct.) eller mindre (46 pct.) grad tager højde for de samarbejdsopgaver, læreren løser i løbet af skoleåret, ud over det samarbejde, der findes i relation til undervisningen og den understøttende undervisning, fx samarbejde med forældre, PPR, andre personalegrupper og det omgivende lokalsamfund.

Dialog om tidsforbrug: På 57 pct. af skolerne er det tillidsrepræsentanternes generelle oplevelse, at der i forbindelse med opgaveoversigterne ikke har været en reel drøftelse af tidsforbruget, og at det kun er undervisningsopgaven, der er tidsfastsat. På 23 pct. af skolerne er det tillidsrepræsentanternes generelle oplevelse, at der ikke har været en reel drøftelse af tidsforbruget, og at ledelsen har fastsat tiden til opgaverne.

Opgaveoversigternes retfærdighed og gennemskuelighed: På 52 pct. af skolerne opfattes opgaveoversigterne af tillidsrepræsentanterne generelt som et udtryk for retfærdighed. På 8 pct. af skolerne vurderes det, at opgaveoversigterne er udarbejdet på grundlag af forståelige, gennemskuelige og saglige kriterier. På 25 pct. af skolerne opfattes opgaveoversigterne som værende præget af tilfældighed, og det er uklart, om de er udarbejdet ud fra fastlagte kriterier, og de oplever generelt ikke som retfærdige.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

Sammenhængende tid til forberedelse: På 62 pct. af skolerne oplever tillidsrepræsentanterne i høj (12 pct.) eller nogen (50 pct.) grad, at planlægningen har sikret, at der er fastlagt, sammenhængende og effektiv tid til forberedelse. Ligeledes opleves det på 62 pct. af skolerne, at der i høj (14 pct.) eller nogen (48 pct.) grad er sikret større sammenhængende blokke af forberedelsestid.

Inddragelse af forberedelsestid: På 39 pct. af skolerne oplever tillidsrepræsentanterne, at den fastlagte forberedelsestid sjældent bliver brugt/inddraget til andre formål, mens det ofte opleves på 27 pct. af skolerne. For begge grupperinger gælder det, at der generelt ikke bliver fulgt op på, hvordan lærerne får mulighed for at forberede undervisningen.

Mulighed for samarbejde om undervisning: På 60 pct. af skolerne oplever tillidsrepræsentanterne, at det i høj (16 pct.) eller nogen (44 pct.) grad er sikret, at lærerne får reelle muligheder for at mødes om planlægning, tilrettelæggelse, forberedelse og efterbehandling af undervisningen. Mens 38 pct. vurderer, at det i mindre grad er sikret.

Aftaler om flekstid: På 89 pct. af skolerne har der været en drøftelse af muligheden for at indgå aftaler om flekstid (heraf 28 pct. på kreds-/kommuneniveau). På henholdsvis 52 pct. og 59 pct. af skolerne vurderer tillidsrepræsentanterne, at der ikke har været drøftelser af muligheden for at indgå aftaler om puljetid eller deltagelse i kompetenceudvikling.

Dialog om ændring af opgaver: På 44 pct. af skolerne er det tillidsrepræsentanternes generelle oplevelse, at ledelsen i tilfælde af ændringer af lærernes opgaver tager en drøftelse med den enkelte lærer, og at der sker justeringer, så læreren har mulighed for at løse opgaverne kvalificeret. På 32 pct. af skolerne vurderes det, at ledelsen generelt tager drøftelsen, men at der ikke sker justeringer, så læreren har muligheden for at løse opgaven kvalificeret.

På 71 pct. af skolerne vurderer tillidsrepræsentanterne, at ledelsen i enten høj (20 pct.) eller nogen (51 pct.) grad tilstræber, at lærernes arbejdsopgaver fordeles jævnt hen over normperioden.

Arbejdstidens opgørelse

Præsteret arbejdstid: På 55 pct. af skolerne oplever tillidsrepræsentanterne, at ledelsen slet ikke (31 pct.) eller i mindre grad (24 pct.) er opmærksom på den præsterede arbejdstid. Mens 45 pct. oplever, at ledelsen i nogen (23 pct.) eller i høj (22 pct.) grad er opmærksom på den præsterede arbejdstid. På 35 pct. af skolerne har medarbejderne mulighed for at få en månedlig opgørelse over deres præsterede arbejdstid, mens det ikke er muligt for medarbejderne på 46 pct. af skolerne. På 19 pct. af skolerne vides det ikke, om det er muligt.

Justering af opgaver på baggrund af præsteret arbejdstid: Tillidsrepræsentanterne på skolerne er blevet spurgt om, hvorvidt skoleledelsen på baggrund af den præsterede arbejdstid drøfter eventuelle justeringer af opgaver/prioriteringer med den enkelte lærer. På 41 pct. af skolerne svarer medarbejderne, at det ikke er relevant, eftersom der ikke sker en løbende opgørelse af arbejdstiden. På 20 pct. af skolerne svarer tillidsrepræsentanterne, at den generelle oplevelse er, at der ikke er et tilstrækkeligt fokus på at foretage de nødvendige justeringer i forbindelse med opgørelsen af arbejdstiden.

Udbetaling af tillæg: På 64 pct. af skolerne vurderer tillidsrepræsentanterne, at diverse tillæg og godtgørelser i høj (37 pct.) eller nogen (27 pct.) grad udbetales efter afvikling ved førstkomende lønudbetaling. På 20 pct. af skolerne sker det slet ikke.

3.12 Medlemsundersøgelse af tid til forberedelse mv.

Titel:

Medlemsundersøgelse af tid til forberedelse mv.

Institution og forfatter:

Danmarks Lærerforening

Offentliggørelse:

2014

Formål:

Medlemsundersøgelse vedrørende blandt andet medlemmernes tid til forberedelse.

Metode

Kategorisering: Undersøgelsen kategoriseres som en medlemsundersøgelse.

Overordnet gennemsigthed: Metodebeskrivelsen er dækkende, men der mangler information om, hvordan spørgeskemaet er udsendt. Metodebeskrivelsen ses derfor som nogenlunde.

Design: Materialet er baseret på en spørgeskemaundersøgelse. Designet giver et billede af holdningerne blandt et repræsentativt udsnit af Danmarks Lærerforenings medlemmer.

Metodisk soliditet: Svarprocenten for spørgeskemaundersøgelsen er 40 pct., og det er ikke muligt på baggrund af notatet at vurdere, hvorvidt bortfaldet på nogen måde er skævt i forhold til den samlede gruppe respondenter. Det er udelukkende medlemmer af Danmarks Lærerforening, der har kunnet besvare skemaet.

Generaliserbarhed: Der er ikke foretaget en bortfaldsanalyse i forbindelse med undersøgelsen, og desuden er svarprocenten relativt lav. På den baggrund kan resultaterne ikke generaliseres.

Undersøgelsestidspunkt: Data er indsamlet i perioden 26. september til 6. oktober 2014 og dermed før formuleringen af bilag 4.

Forbindelse til bilag 4: Der er ingen forbindelse til bilag 4.

Metodisk opsummering

En medlemsundersøgelse med nogenlunde dækkende metodebeskrivelse. Grundet den lave svarprocent og manglende bortfaldsanalyse er det uvist, hvorvidt resultaterne er repræsentative. På det grundlag kan undersøgelsens resultater samlet set ikke generaliseres.

Tematisk gennemgang

Nedenfor refereres en sammenfatning af materialets resultater. Resultaterne skal læses i sammenhæng med ovenstående metodiske forbehold.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

Forberedelsestid: 88 pct. af de adspurgte lærere svarer, at de ikke oplever at have tilstrækkelig tid til at forberede/efterbehandle undervisningen inden for rammerne af arbejdstiden, mens 9 pct. svarer, at de har den tilstrækkelige tid. Blandt de 88 pct., der oplever ikke at have den tilstrækkelige forberedelsestid, nævnes som konsekvenser heraf mindre undervisningsdifferentiering, mere lærebogsundervisning og færre skriftlige opgaver til eleverne.

4 Kommunale materialer

I forbindelse med deskstudiet har 17 kommuner indsendt materialer, der viser deres arbejde med og proces med hensyn til at samle op på det lokale arbejde med de ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid som følge af de ændrede arbejdstidsregler og bilag 4. Materialerne til deskstudiet er typisk indsendt i et samarbejde mellem den kommunale forvaltning og den lokale kreds af Danmarks Lærerforening og/eller Uddannelsesforbundet. Størstedelen af de indsendte materialer er udarbejdet inden for det seneste år, dvs. mellem august 2015 og august 2016.

Der er stor spredning med hensyn til, hvilke og hvor mange dokumenter hver kommune har indsendt til brug i forbindelse med deskstudiet. Ligesom en gennemgang af materialerne også viser, at der er stor spredning i den måde, hvorpå der er blevet samlet op på arbejdet med bilag 4. Som eksempel har nogle kommuner anvendt spørgeskemaer til lærere og ledere for at danne sig et overblik over arbejdet på de enkelte skoler. Mens andre har lavet en fælles opsamling blandt skolerne i kommunen på baggrund af en række møder, hvor forvaltning, skoleledere og tillidsrepræsentanter har været samlet.

I deskstudiet vurderes de kommunale materialer vedrørende de samme temaer som i de nationale materialer, men den metodiske bedømmelse sker på et mere overordnet plan ud fra følgende temaer:

- Overordnet gennemsigthed
- Undersøgelsens kvalitet
- Landsdækkende relevans.

Det er vigtigt at nævne, at opsamlingen på de lokale materialer ikke kan ses som en vej til at generalisere til et landsdækkende billede af arbejdet med bilag 4. Dels er opsamlingerne ikke formuleret med et formål om at producere landsdækkende viden, og dels er eksemplerne unikke for den enkelte kommune med hensyn til den måde, man har valgt at implementere arbejdet med bilag 4 og ændringen af lærernes arbejdstidsregler på. I nedenstående fremhæves derfor processer og resultater af dialogen lokalt i kommunerne, som kan tjene til inspiration og eksempler på konkret, lokal håndtering af en fælles udfordring.

Metode

I forbindelse med den metodiske vurdering af de kommunale materialer er det udelukkende viden, der forholder sig til deskstudiets temaer, der er inkluderet.

Indsendelsen af materialer har været frivillig og er derfor forbundet med selvseleksion. Det er ikke til at sige, om det forhold trækker billedet af arbejdet med at evaluere implementeringen af de ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid i en mere positiv eller mere negativ retning. Ligeledes er der udelukkende materiale fra 17 ud af landets 98 kommuner. Derfor skal resultaterne i nærværende afsnit ses som ikke-tilfældige kommunale eksempler på, hvordan der er arbejdet med bilag 4 inden for de udvalgte temaer. Endelig er nogle af materialerne ikke inkluderet i den tematiske opsamling, da de grundet andet formål ligger uden for den tematiske ramme.

- Overordnet gennemsigthed
I de kommunale materialer er der stor forskel på, hvordan gennemsigtheden er, og hvorvidt det er muligt at se, hvor den gennemgåede viden stammer fra, og hvordan den er indsamlet. Overordnet set er der en udmærket gennemsigthed i de kommunale materialer, og som en gennemsnitsbetragtning vurderes det, at der er en tilstrækkelig tydelighed med hensyn til,

hvor informationerne stammer fra. De steder, hvor der kunne være yderligere gennemsigtighed, skyldes det formentlig, at materialerne er udarbejdet med et andet formål end at skulle bidrage til et deskstudy.

- **Undersøgelsens kvalitet**

Den metodiske kvalitet af de kommunale materialer skal ses i tæt sammenspil med det oprindelige formål med materialerne. I udgangspunktet har formålet med materialerne været at skabe et fælles ståsted for den kommunale forvaltning og Danmarks Lærerforening og/eller Uddannelsesforbundet. Derfor er materialerne ikke produceret efter strenge videnskabelige kriterier, men derimod er de udviklet som et værktøj til dialog og til videreudvikling af de lokale aftaler, der findes vedrørende de ændrede rammer for anvendelse af lærernes arbejdstid. Kvaliteten er vurderet, ved at det tilsendte materiale fra hver enkelt kommune er vurderet med hensyn til typen af materiale; hvis det tilsendte fx er resultaterne fra et spørgeskema, er kvaliteten blevet vurderet i forhold til de krav, man med rimelighed kan stille til sådanne resultater. Hvis det tilsendte derimod er en kvalitativ opsamling fra DLF-repræsentanten og kommunen, er det ikke relevant eller muligt at vurdere kvaliteten af undersøgelsen.

På baggrund af ovenstående fremstår kvaliteten af materialerne set på tværs som værende udmærket.

- **Landsdækkende relevans**

I forbindelse med vurderingen af den landsdækkende relevans af de kommunale materialer skal der som i ovenstående tilfælde med den metodiske kvalitet ses på, hvad formålet med produktionen af de kommunale materialer har været. Formålet med disse materialer har ikke været at skabe resultater, der kan hæves op på nationalt plan. Fokus har været på at skabe viden med udgangspunkt i den lokale kontekst. Den lokale kontekst og de lokale vedtagne tilgange og regler er dermed det vigtige resultat i materialerne. Derfor har ingen af materialernes resultater i sig selv landsdækkende relevans, i den forstand at konklusioner fra materialerne kan siges at være gældende på nationalt niveau.

Derimod kan der i de kommunale materialer findes inspiration og forslag til håndtering af udfordringer, men disse kan dog ikke direkte overføres til andre kommuner, uden at den lokale kontekst tages med i implementeringen. I den følgende tematiske gennemgang bliver en del af disse indholdsmæssige pointer gennemgået.

Tematisk gennemgang

De kommunale materialer tegner alle et øjebliksbillede af, hvordan implementeringen af og arbejdet med arbejdstidsregler ser ud i kommunerne på det tidspunkt, hvor materialerne er udarbejdet. Det overordnede billede i det indsendte materiale er, at der fortsat er dialog om implementering af arbejdstidsreglerne i kommunerne, og at dialogen overordnet beskrives som konstruktiv med fokus på at få implementeret arbejdstidsreglerne på en ordentlig måde.

Kommuner og skoler står midt i en udviklingsproces. De lokale måder at skabe mulighed for dialog mellem parterne på er fx at afholde workshops, dialogmøder, udsende spørgeskemaer til lærerne eller holde faste møder mellem forvaltning og den lokale kredsformand. De indholdsmæssige resultater, som relaterer sig til planlægning af skoleåret, arbejdstidens tilrettelæggelse og arbejdstidens opgørelse, er derfor også at betragte som eksempler på resultater af den igangværende dialog mellem parterne.

Proces

Med hensyn til processen vedrørende arbejdet med bilag 4 viser de kommunale materialer, at der foregår en løbende dialog mellem parterne i kommunerne. Samtidig viser materialerne, at der er stor forskel på, hvem der inddrages i dialogen, hvor ofte dialogen foregår, og hvordan dialogen varetages.

Af det indsendte materiale fremgår det, at processernes forløb blandt andet afhænger af, om man i den enkelte kommune har valgt at underskrive en lokalaftale, eller om man har udviklet et

fælles forståelsespapir, og/eller om man har politiske eller administrativt udviklede regler/retningslinjer. Derudover viser gennemgangen af de kommunale materialer, at man i kommunerne har været igennem processer af forskellig længde og med forskelligt antal involverede. Bl.a. har MED-repræsentanter, tillidsrepræsentanter, arbejdsmiljørepræsentanter, ledere, lokale lærerforeninger og forvaltningsmedarbejdere været inddraget i den lokale evaluering eller opsamling af arbejdet med bilag 4.

Som eksempel på en strukturering af denne proces har man i Ballerup Kommune nedsat et fast forhandlingsudvalg, der består af direktøren på området, centerchefen, tre af skolelederne, skolelederformanden samt kredsformanden og kreds næstformanden fra den lokale kreds af Danmarks Lærerforening. Fokus har været på at "involvere alle relevante parter for dermed at øge sandsynligheden for, at enigheder og aftaler også kommer til at virke i praksis på skolerne". Forhandlingsudvalget har etableret et såkaldt 'dialogforum', hvor udvalget mødes med skoleledere, tillidsrepræsentanter og arbejdsmiljørepræsentanter fra skolerne én gang i kvartalet, hvor lokalaftalen vurderes og evalueres løbende, og hvor eventuelle konflikter tages i opløbet.

Planlægning af skoleåret

I kommunerne er der især fokus på praksis for opgavefordeling og opgaveoversigt.

Et tema, der går igen i flere af kommunerne, er, at der blandt ansatte og ledere kan være divergerende forståelser af, hvad dialogen om planlægningen af skoleåret går ud på. Eksempelvis har det vist sig i en kommune, at lederne opfattede det sådan, at dialogen var udmøntet i form af fortløbende MUS (medarbejderudviklingssamtaler), tidsfordeling, skemalægning, skolernes aktivitetskalender mv., mens tillidsrepræsentanterne gav udtryk for, at dialogen burde koncentreres om selve udleveringen af opgaveoversigten. I en anden kommune har man fokuseret på, at dialogen mellem skolelederen og læreren/børnehaveklasselederen om udarbejdelse af opgaveoversigten er en pligtig dialog, således at der i fællesskab kan blive fundet løsninger. I kommunens spørgeskemaundersøgelse svarer 34 pct. af underviserne, at de ikke har haft en drøftelse med deres leder om opgaveoversigten for indeværende skoleår.

I flere kommuner har der også vist sig at være forskellige forståelser af begrebet *retfærdighed i opgaveoversigten* blandt ledere og ansatte. I relation til retfærdighedsbegrebet nævnes det i flere af de kommunale materialer, at gennemsigtigheden i opgaveoversigten mange steder endnu ikke er tydelig for alle ansatte. For medarbejderne er det derfor ikke til at se den retfærdighed i opgaveoversigten på grund af manglende gennemsigtighed. Det nævnes i flere opsamlings, fx fra Tønder Kommune, at alle ansatte bør være bekendte med de overordnede principper med hen syn til skoleårets planlægning. På den måde kan der netop skabes gennemsigtighed, ved at alle ved, hvordan skoleåret planlægges, og hvordan denne retfærdighed sikres.

Arbejdstidens tilrettelæggelse

I flere kommuner er der formuleret lokale flekstidsaftaler eller tidspuljer. Disse er formuleret forskelligt, og reglerne for disse er dermed heller ikke ensartede. Når kommunerne har samlet viden og evalueret på disse lokale flekstidsaftaler eller tidspuljer, vurderes de overordnet set positivt, og flere steder efterspørger lærerne, at mulighederne for flekspuljer udvides, fx i Glostrup Kommune.

Der er spredte erfaringer med og tilgange til, hvordan lærernes forberedelse tilrettelægges, og hvor snævre rammerne er for, at lærerne selv kan planlægge dele af denne. I forlængelse heraf er der i en del af kommunerne blevet arbejdet med at skabe mere sammenhængende tid til lærernes forberedelse i skemaet. Som et konkret eksempel har Tønder Kommune gennemført besøgsrunder, hvor der har været møder på alle distriktsskoler og i ungdomsskolen med deltagelse af ledelse, tillidsrepræsentant, arbejdsmiljørepræsentant og forvaltning. Her viser kommunens materiale, at "sammenhængende og effektiv tid" er blevet drøftet flere steder, "hvilket bl.a. har medført 'blokke' i skemaet, ændret lektionslængder, hele/flere forberedelsesdage, skemafastsat tid i relation til lokale indsats m.m."

Der er ikke nogen entydig vurdering af, hvordan det er lykkedes at planlægge forberedelsen i de 17 kommuner; nogle steder nævnes det som en fortsat udfordring, fx i Frederikssund og Slagelse

Kommune. I andre kommuner er det den fælles vurdering, at planlægningen af sammenhængende tid til forberedelse er lykkedes bedre end sidste år, så det for lærerne og lederne er lykkedes at få planlagt forberedelsestiden samlet, fx i Glostrup Kommune.

Arbejdstidens opgørelse

Dette tema er generelt ikke fremherskende i de kommunale materialer. Når det nævnes, er det i forbindelse med registreringsmuligheder. I Glostrup og Tønder Kommunes indsendte materiale nævnes det, at opgørelsen ligger i systemet Trio Flex. Udfordringen er blot, at mange af lærerne ikke er klar over det og ikke kender systemets muligheder. Her ligger således et oplysningspotentiale, da opgørelsen ikke bare tilsendes lærerne automatisk. Dermed er der muligheder for lærerne i at bruge systemet og benytte sig af mulighederne for at se arbejdstidsopgørelsen og skabe en fælles viden om resultatet af opgørelsen. I Glostrup Kommune foreslås det at tilbyde lærerne et kursus, som giver lærerne mulighed for at lære systemet at kende og dermed bedre at kunne bruge systemet.

I Roskilde Kommune er det fastlagt, at opgørelsen foretages ved skoleårets eller normperiodens afslutning, og at den foretages som en tæt fortolkning af loven, hvor det er start- og sluttidspunkt for lærernes arbejdsdag med hensyn til puljetiden, der opgøres. Der er i kommunen enighed om, at fordele og ulemper ved denne praksis skal drøftes fremadrettet.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.